

Sfîrșit de capitol: presa scrisă

SĂPTĂMINAL EDITAT DE GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL
ANUL IV • NR. 32 (184) • 19-25 august 1993 • 16 pagini • 70 lei

ÎN TRE GREVE

pag. 1A
3 SERBĂNESCU

ULTIMA ORĂ,
ULTIMUL TREN

GUVERNUL TRECE LA ACȚIUNI ÎNFORȚĂ:

- Cere mecanicilor să reia lucru începînd cu data de 17 august, ora 20.00, altminteri vor fi concediați
- Amenință cu evecuarea forțată a celor ce continuă greva
- Apelează la mecanicii feroviari pensionari

Viața secretă a
academiei

pag. 11

N.C.
MUNTEANU

pag. 7

CORNEL NISTORESCU Interviu săptămînii

pag. 4-5

dosar "22" dosar "22"

Presa scrisă
la această oră
în lume

dosar "22" dosar "22"

ANDREI CORNEA

Drept și dreptate

Daunele aduse de greva mecanicilor de locomotivă economicie naționale sunt considerabile, desigur; dar ele rămîn mult în urma pagubelor instituționale. Din momentul cind, minăi de frustrare și resentimente, liderii greviștilor au decis să recuze și să ignore decizia de suspendare a grevei dată de Curtea Supremă de Justiție, un periculos precedent a apărut în viața publică românească: justificarea politică a nerespectării explicite a legilor. Căci argumentul adus de greviști că tribunalul suprem a servit Puterii deoarece nu a dat pînă acum decît sentințe favorabile statului, oricât de convingător ar suna, nu are absolut nici o valoare juridică. Ei pot, deci, să aibă dreptate, dar se află în afara dreptului.

Mai mult, aplicarea acestui raționament ar impune ca singur arbitru al conflictelor sociale forță: din moment ce refuz o decizie defavorabilă mie a tribunalului fiindcă o văd suspectă politic, singura soluție e să îmi impun voîntă prin forță. În particular, trebuie obsevat că greviștii s-au arătat prea puțin consecvenți ei însăși cu forma de refuz pe care tocmai o instituisează: adresând apeluri președintelui statului, Parlamentului și Guvernului, ei dovedesc implicit că recunosc legitimitatea acestor instituții, care sunt tocmai acelea care și-ar fi aservit Justiția răpindu-i legitimitatea. De altminteri, la orice acord s-ar fi ajuns în urma grevei, cine le-ar mai garanta greviștilor că Guvernul îl va și respecta, de vreme ce ei însăși au contestat autoritatea Justiției și capacitatea acesteia de a arbitra conflictele?

Firește, se poate susține că la noi statul de drept e încă o formă fără fond; perfect adevărat. Numai că între ipocriful care pretinde că respectă forme dar se îndepărtează de spiritul lor atunci cind se știe neobservat și radicalul sau revoluționarul care pretinde că forme nu îl mai interesează, eu îl prefer pe primul: aici măcar e o șansă de îndreptare, în timp ce, de partea cealaltă, o tristă experiență istorică ne-a învățat că, în pofta celor mai bune intenții, nu se află decît utopie și violență.

Nu aş dori să se creadă că reduc recentul conflict sindical numai la această dimensiune juridic-institutională. Mi se pare o evidentă că nu s-ar fi ajuns aici dacă Guvernul ar fi avut o aplecare autentică pentru un dialog eficient și uman,

dacă nu am fi conduși de niște birocați aroganți, incapabili, condiționați de vechi reflexe dirijiste, a căror capacitate de a evita răspunsurile directe e egalată numai de neputință lor de a depăși o neo-limbă de lemn. Ce să mai vorbim despre corupție și mai ales despre încercările sfidătoare, sosite chiar din partea ministrului Transporturilor, dl. Teodoru, de a prezenta afacerea Petromin-Forum Maritime într-o lumină pozitivă, chiar și după ce un tribunal – nota bene, parte a aceleiași Justiții românești – a declarat contractul încheiat ilegal?

Dar toate acestea, oricât ar fi de adevărate și de circumstanțante, nu pot ascunde gravitatea faptului în sine de a refuza o sentință socotită nedreaptă și de a persevera în acțiune în pofta legii. De altfel, cvasi-tăcerea cu care celelalte centrale sindicale – CNSLR-Frăția, BNS (aflat în plin congres) au întîmpinat greva ceferiștilor arată că ele sint perfect conștiente de slăbiciunea poziției greviștilor. Surprinde însă atitudinea partidelor politice. Dacă PDSR a sprijinit, firește, Guvernul, partidele din Opoziție au preferat să vorbească că absență. Iar atunci cind au făcut-o totuși, precum PAC, nu au arătat prea multă sagacitate. Or, liderii politici, tocmai fiind că sint politici, s-ar fi cuvenit să știe că, alegind să nu spună răspicat feroviariilor că acțiunea lor, oricât de justificată în resorturile ei, cauzale, nu este, în forma ei, legitimă, își blochează ei însăși orice acțiune politică și legitimabilă. Din acest punct de vedere, nu se poate să nu ne amintim de evenimentele din septembrie 1991, cind Opoziția a avut tresării de entuziasmul auzind că minerii, după ce l-au debărcat pe Petre Roman, strigă "Jos Iliescu". A favoriza o ilegalitate, chiar sosită ca răspuns la o altă ilegalitate, tjne de o logică fundamentalistă și revoluționară, dar nu de logica politicului. Dar chiar și sub aspect pragmatic o asemenea favorizare discretă este lamentabilă: popularitatea dobândită printre cele cîteva mii de ceferiști va fi neînsemnată față de discreditarea pe care Opoziția o poate înregistra înaintea milioanelor de oameni pe care dezordinea și anarhia îi sperie mult mai mult decît necazurile economice.

În anul 399 i.d.Chr., Socrate, judecat nedrept de un tribunal, murea în închisoare, deși li fusese cu putință să fugă, înălcind legea. Acum, după douăzeci și patru de secole, sintem tot acolo: cum trebuie răspuns la ceea ce se consideră a fi o nedreptate validată juridic? Doar că, din nefericire, nu mai avem un Socrate care să moară pentru noi.

Stimate domnule
Andrei Cornea,

M-am aflat de mai multe ori în dezacord cu dvs. și am vrut să vă scriu acest lucru, dar m-am abținut, dându-mi seama că nimic nu-i este mai străin publicistului (și nu numai publicistului) român decât dialogul, căruia totuși nu scapă niciodată prilejul de a-i lăuda virtuile. Să lăsăm însă acest subiect, demn de o discuție mai aprofundată (care, desigur, nu va avea loc), și să trecem "la cestiune".

1. Despre "misiunea istorică"

a d-lui Iliescu

Sustineți dvs. că nu "noi însine" am fi "principalul nostru inamic", ci d-l. Iliescu, care "n-a fost la înălțimea momentului și a misiunii sale" ("22" nr. 23/175 din 17-23 iunie '93). Voi încerca în continuare să vă demonstrezez contrariul.

Care a fost, în fond, "misiunea" d-lui Iliescu? Aceea de a salva ceea ce se mai putea salva din vechea nomenclatură, din vechiul sistem și din vechea mentalitate comunistică, într-un moment în care comuniștii fusese răsturnați de la putere în toate țările din jur (cu excepția "patriei socialismului biruitor") și în care mulțimile ieșite în stradă strigau nu numai "Jos comunismul", ci și (nota bene!) "Fără comuniști". Or, această "misiune" d-l. Iliescu și-a îndeplinit-o în mod strălucit. D-sa a înțeles că sistemul politic (al partidului unic) și ideologia comunistică nu mai pot fi salvate, dar că este totuși posibilă salvarea unei părți (mai puțin compromise) din oamenii vechiului regim, a unei părți (cea mai însemnată) din proprietatea de stat și a unei părți (foarte substanțiale) din vechile clișee de simțire, de gîndire și de comportare. Căci, contrar aparențelor, d-l. Iliescu nu este un om lipsit de sentiment. D-sa este profund atașat sufletește de "ideile revoluționare" care i-au legănat superioare și – după cite spun cei care au lucrat cu d-sa – chiar destul de cumsedace, de civilizat și de amabil cu ei din jur; d-l. Iliescu nu a fost niciodată un "comunist dogmatic", de tip stalinist, ci un "comunist reformat" de tip kadarist-gorbaciovist. Aș înclina să cred că, în forul său interior, a dezaprobat ororile staliniste și dejiste, dar

Revista "22" anunță exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizați de redacție (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

le-a considerat ca "greșeli" inevitabile (și, din punctul de vedere al d-sale, acceptabile) ale "revoluției" care li propusă printre virfurile conduceătoare ale societății și pe care a servit-o cu credință.

Contrar, de asemenea, celor afirmate de unii, d-l. Iliescu este departe de a fi un om lipsit de inteligență. Acest lucru l-a demonstrat însoțit faptul că s-a descurcat o viață întreagă în jungla nomenclaturistă, navigând în apele căldurole ale aparatului propagandistic, evitând treburile excesiv de murdare (sint convins că nu a ucis niciodată, pe nimeni, nici cu ranga, nici cu pistolul, și nici nu a ordonat vreodată, cu gura sau sub semnatûră sa, să se facă asemenea lucruri) și răminind, chiar în dizgrație, în funcții de conducere destul de importante.

Începând cu ziua de 22 Decembrie 1989, cînd a ieșit în prim-planul vieții noastre politice, d-l. Iliescu a dovedit, de asemenea, o excepțională abilitate politică, explozivă în mod magistral atât lipsă de informare, teama de ziua de milie și clișeele comuniste de gîndire, instalate printre-o îndelungată "spălare a creierelor" la majoritatea concetătenilor noștri, cît și contradiții potențiale dintre români și maghiari, ortodocși și greco-catolici, intelectuali și oameni simpli, monarhiști și republicani, tineri și bătrâni, anticomuniști radicali și reformiști moderati și, nu în ultimul rînd, tendința românului de a alerga după notorietate, șefie și căpătuială.

În ce privește așa-zisa "nehotărire" a d-lui Iliescu, ea nu mi se pare cătușă de puțin reală. De cîte ori a considerat necesar să o facă, d-sa nu a ezitat să recurgă la măsura de mină forte. Aș fi preferat chiar să fie mai puțin "hotărît", atât în 22-25 decembrie, cînd cu "teroristi" și cu înscenarea judiciară de la Tîrgoviște, cît și în 13-15 iunie, cu mineriada din Piața Universității, cînd mai puțină "hotărire" ar fi putut evita niște lucruri mai mult decât regretabile, erău, din punctul d-sale de vedere, indispensabile, ele contribuind în mod "hotărîtor" la dezbinarea societății românești, atât de necesară pentru reușita planului.

Îi reproșați nehotărîrea în legătură cu Basarabia? Dar cine vă spune că pe d-l. Iliescu îl interesează Basarabia? Sau, poate, în problema privatizării? Dar ce vă face să credeți că d-sa vrea privatizare? D-l. Iliescu a vrut și vrea niște lucruri precise: să salveze pozițiile foștilor nomenclaturiști, proprietatea de stat, mentalitatea comunistică și republică – simbol al acestor lucruri –, al cărei președinte să fie d-sa. Si toate aceste scopuri și le-a realizat. Iar dvs. îl acuză de lipsă de inteligență, de hotărîre și de consecvență! Cum aș putea fi de acord cu o asemenea înțelegere a lucrurilor, care sare de la o excesivă subtilitate la un simplism la fel de excesiv?

2. Despre modul de a gîndi al d-lui Iliescu

Oricite rezerve am avea față de personalitatea și activitatea d-lui Iliescu, d-sa este un personaj însupra căruia merită să stăruim ceva mai mult. Si aceasta nu numai datorită rolului său politic de principal exponent al reactiunii post-comuniste, așa cum – din păcate – va rămîne în istorie. Dincolo de adversitățile politice, ideologice și etico-affective, eu văd în d-l. Iliescu un personaj shakespearian, atât prin încercarea – pînă acum, incununată de succes – de a salva niște lucruri care nu pot și nu merită să fie salvate, cît și prin cea cu adevărat tragică de a-și salva iluziile care i-au servit și continuă să-i servească pentru a-și justifica în fața propriei conștiințe întreaga viață și carieră politică.

Împrejurările vietii să a facut ca încă din copilărie d-l. Iliescu să îmbească ceea ce eu am detestat și să deteste ceea ce eu am iubit. Aceasta însă nu mă impiedică să-i apreciez calitățile, stăpînirea de sine, curajul, abilitatea politică, și în același timp să-l compătimesc. În timuri normale ar fi putut fi un bun șef de partid (probabil de stingă) și poate chiar de guvern. Soarta nemiloasă l-a urmat, însă, din fragedă pruncie în tabără înamicilor libertății, prosperității și spiritualității propriului său popor. Poate că, în anii '40, adolescentul Ion Iliescu nu și-a dat seama pe ce cale s-a angajat. Vechea societate românească își avea și ea nedreptățile, cruzimile și absurditățile ei, care provoca revoluții oamenilor cumsecade, pe care abia "lupta pentru răsturnarea burgheziei", apoi "democrația populară" și "socialismul multilateral dezvoltat" aveau să-i învețe ce înseamnă adevărată nedreptate, adevărată cruzime și adevărată absurditate. Cînd a înțeles (și probabil că, la un moment dat, a înțeles, deși ar fi trebuit să înțeleagă de la început, căcă se stă ce se petrece la Basarabia și în Basarabia cotropită) nu mai avea ce face decât să își urmeze ascensiunea atât de bine începută (în definitiv, de ce să fi "jos" atunci cînd, cu prețul de a face un mic efort pentru a închide ochii, pot să fi "sus"), apoi să supraviețuască în sferele puterii, visând la gloria de "reformator al comunismului".

Aceeași soartă nemiloasă nu i-a permis însă nici măcar să ajungă la putere cu 10 ani mai devreme. Ar fi putut fi un Kádár român, ceea ce ar fi fost altceva decât un "salvator al nomenclaturii", avind la activ unele lucruri pe care eu, dacă aș fi facut parte dintre prietenii d-sale personali, l-aș fi sfătuit insistent să nu le facă.

Am motive să cred că d-l. Iliescu se simte chiar profund nedreptățit de ostilitatea cu care este privit de "o anumită parte" a opiniei publice. D-sa ne

ofere un socialism liberalizat, care, după părerea d-sale

(și a celor care l-au votat), este forma ideală de organizare a societății, iar noi preferăm "jungla" capitalistă și instituția "perimată" și "nedemocratică" a monarhiei. Dar d-sa nu înțelege că economia capitalistă modernă nu este o "jungă", ci un organism viu, cu autoreglare, că monarhia constituțională nu este o instituție "perimată", ci o formă de stat care îmbină democratismul și modernitatea cu tradiția și cu vechiul spirit de "noblesse oblige", că "socialismul real" nu a fost o "formă superioară de organizare socială", ci o tiranie absurdă, singeroasă și falimentară, un accident nefericit al istoriei, și că nu așa-zisa "tradiție republicană", ci tradiția monarhică este adevărată tradiție a acestei țări.

Că d-l. Iliescu înțelege (sau acceptă) cu greu aceste lucruri este însă ceva de înțeles. D-sa a fost crescut în ideile marxism-leninismului, sufletul d-sale de adolescent a vibrat în acordurile imnurilor "clasei muncitoare", viața și cariera d-sale s-au desfășurat în prezidiu, cabinețe capitonate, "vizite de lucru" și "reuniuni Tovărășești".

De altfel, chiar dacă ar înțelege (și poate că înțelege, căci, aș cum am mai spus, d-l. Iliescu este departe de a fi lipsit de inteligență), d-sa este prins în dubla capcană atât a propriilor d-sale sentimente și idei, cît și a țesăturii de complicită și interes "cimentate" prin atitea lucruri pe care nu le mai enumără hic et nunc.

Cu mult mai greu de înțeles mi se pare însă faptul că nu le înțeleg altii care, ca și noi, au tremurat de frig și de frică, au suferit alături de noi de sărăcie, umilință și dezgust, au injurat și au vizat împreună cu noi "ziua cea mare" cînd vom scăpa de "ăștia", cum îl să zis înca de la primele lor apariții pe scenă politică românească, în toamna lui '44.

Oricum, nu d-l. Iliescu trebuie convins să-și schimbe felul de a gîndi și de a acționa, căci așa ceva nu se poate, ci aceia care l-au votat trebuie convinsă să nu-l mai voteze nici pe d-sa, nici pe "amicii" d-sale politici.

Prof. AL. COMĂNESCU

Ploiești

Pentru cititorii revistei

La cererea cititorilor, care nu vor să taie revista, renunțăm la publicarea cuponului. Puteți preciza forma de abonament dorită într-o scrisoare însoțită de adeverință corespunzătoare.

Cei ce nu fac parte din categoriile amintite pot beneficia de reducere dacă contractează abonamente prin intermediul redacției, după cum urmează:

- reducere cu 24% (costul abonamentului este de 750 lei pe trimestru) pentru abonamentele cu ridicare de la sediu (Calea Victoriei 120), cu posibilitatea păstrării exemplarelor;
- reducere cu 10% (costul abonamentului este de 900 lei pe trimestru) pentru abonamentele cu expediere prin poștă.

CITITORII DIN STRÂINATATE se pot abona la revista "22" depunând costul abonamentului în conturile noastre deschise la Banca Comercială Ion Tîrlac S.A., București, Str. Doamnelor nr. 12: pentru dolari în contul 4020253230, pentru mărci în contul 4020253231, pentru franci francezi în contul 4020253235 (cu specificație: PENTRU REVISTA "22") sau trimînd un cec (money order) pe adresa: Revista "22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București, România. Costul unui abonament pentru zona europeană este de 80 dolari pe an (40 dolari pe 6 luni, 20 dolari pe trimestru) sau echivalentul în orice monedă convertibile: 140 DM anual (70 DM pentru 6 luni, 35 DM trimestrial), 600 franci francezi anual (300 franci pentru 6 luni, 150 franci trimestrial). Pentru celelalte continente, prețul unui abonament este de 100 dolari anual (50 dolari pe 6 luni, 25 dolari trimestrial) sau echivalentul în orice monedă convertibile.

1993

19-25 august

PREȚUL ABONAMENTELOR DEJA CONTRACTATE NU SE MODIFICĂ, INDIFERENT DE SCHIMBĂRILE ULTERIOARE ALE PREȚULUI REVISTEI.

LA SEDIUL REDACȚIEI PUTET CUMPARA DIN STOC:

Numere, după cum urmează: din anul 1990 numerele 15, 16, 18, 22, 23, 24, 25, 28, 29, 32, 33, 38, 41, 44, iar din anii 1991 și 1992 – orice număr. Exemplarele vechi sunt comercializate la prețul actual al revistei. De asemenea, redacția "22" ține la dispoziția doritorilor "Raportul asupra evenimentelor din 13-15 iunie" (120 lei), precum și Edițiile speciale: "22" – "Suspiciune de fraudă" (50 lei), "Oslobodenje" (30 lei), "Alianța Civică" – "Forumul Democraților pentru ieșirea din criză" (40 lei).

Cerem scuze celor cărora, din lipsă de spațiu, nu li s-au publicat textele trimise la redacție. În limita posibilităților, vom încerca să răspundem personal. Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

pe trimestru costă abonamentele cu jumătate de preț oferite de revista "22" pentru

PENSIONARI,

CADRE DIDACTICE,

ELEVI, STUDENȚI,

FOSTI DETINUȚI POLITICI,

VETERANI DE RĂZBOI.

Cei interesați să rugăți să expedieze prin mandat poștal sumă de 500 lei pe adresa:

Revista "22" cont 45103532, BCR Filiala sector 1, Str. Londra nr. 10, București. Totodată, cei interesați să rugăți să trimîndă adeverințele corespunzătoare (talon de pensie, adeverință de la școală etc.) pe adresa:

Revista "22" Calea Victoriei 120, sector 1, București, cu specificarea pentru Serviciul de Difuzare.

Adeverințele pentru abonamentele cu jumătate de preț sunt valabile pentru un an de zile.

Abonamentele la jumătate de preț pentru aceste categorii de cititori sunt sponsorizate de INSTITUTUL PENTRU DEMOCRAȚIE ÎN ESTUL EUROPEI și ASOCIAȚIA EST-LIBERTÉS.

TIA SERBĂNESCU

Între greve

Dacă greva minerilor a fost, în esență, o reglare de conturi, tratată cu menajamente, greva mecanicilor de locomotivă a fost impinsă, în schimb, pînă la ultimele consecințe. După ce comunicatele ambelor părți au trecut unele pe lîngă altele fără nici un efect, după ce nici o încercare de dialog direct n-a fost întreprinsă, s-a trecut direct la presiuni, cale tradițională, din 1990 încoace, de rezolvare a tuturor conflictelor. Aproape nici unul n-a fost rezolvat legal și corect. Greva actuală – căreia nu i se poate atribui o semnificație generală, ci strict particulară – dovedește, însă, prin cursul pe care l-a luat, incapacitatea Guvernului de azi – ca și a precedentelor – de rezolvare a problemelor astfel decât prin forță. Dar și aceasta – folosită discriminatoriu, așa cum discriminatorie e totă politica Puterii actuale de la instalarea ei. Încă de la început, sectoarele bugetare (cu mari probleme) au beneficiat de salarii preferențiale. Pe de o parte pentru a asigura o masă de votanți mulțumiți și pentru a incuraja încrederea în întreprinderile de stat, pe de altă parte pentru a suplini nemulțumirile legate de funcționarea deficiente a acestora. În loc să se investească în retehnologizare, în întreținerea și reglarea utilajelor, în îmbunătățirea condițiilor de lucru – care, toate, le-ar fi sporit (cel puțin teoretic) randamentul –, s-a ales calea mai ușoară și cu profit politic direct, de a plăti mai bine salariații. Cind nu s-a mai putut face față solicitărilor s-a ales calea cea mai simplă – și cea mai păguboasă: de a mări întruna prețurile. Pe seama populației s-a clădit, aşadar, o minciună neîntreruptă și care riscă în orice moment să nu-și mai poată păstra aparențele. Populația a subvenționat, de fapt, generozitatea guvernărilor față de sectoarele bugetare care nu-și justificau prin profituri proprii salariale – și nici n-aveau cum. Era evident că, la un moment dat, această falsă cură de întreținere va ceda, și ritmul pretențiilor nu va mai putea să mențină. În aceste cazuri, ce poate face Guvernul? Să negocieze și să rezolve în limitele legii cazurile ivite. O explicație publică, realistă și sinceră, ar fi echivalat însă cu o recunoaștere a funcționării în fals de pînă atunci și, totodată, a faptului că nu mai poate întreține acest cerc vicios la cotele stabilită pentru că, între timp, situația generală s-a înrăutățit. Ar fi însemnat o recunoaștere și o acceptare publică a faptului că Guvernul a preferat să inchidă guri decât să astupe gropi. Așa încât singura soluție la care au recurs, de trei ani încoace, toate guvernele feseniști-fedeseniști-pedeseriste a fost aceea de a rezolva toate stările conflictuale prin presiune, prin forță sau prin propagandă – sau prin toate deodată.

Față de mineri, toate acestea s-au exercitat în surdină – avind în vedere complicitățile politice directe. Ca urmare, presiunea a fost mai discretă, "avantajată" de faptul că existau motive de săntaj de ambele părți. Greva minerilor n-a fost pusă pe masa tribunalului decât după ce i s-a oferit răgazul unei retrageri inelitice. Ea n-a fost declarată ilegală decât în declarații, nu și la Curtea Supremă de Justiție. Liderii ei n-au fost amenințați cu închisoarea. Teama Guvernului de mineri și de dezvoltările lor, precum și teama liderilor minerilor de anchetele financiare au făcut ca totul să se încheie pe întuneric, cu lampa mică, chit că minerii s-au mai simțit o dată păcălită de capetele lor conducețătoare, care, paradoxal, îmbină calitatea de lideri sindicali cu aceea de patroni neoficiali ai unor societăți comerciale locale.

Cu totul altfel s-au petrecut lucrurile cu greva mecanicilor. Aceasta a fost declarată în 48 de ore ilegală și suspendată fără ca vreunul din conducătorii SNCFR sau din Ministerul Transporturilor să dea vreun semn de dialog. Nu era prima dată când se proceda așa și de fiecare dată metoda își face efectul. Surpriza a venit însă din partea grevășilor, aflați la a nu să stiu cîta să suspende de grevă (conflictul durează de aproape doi ani) și rămasi cu înțelegerile nerescpectate, conform obiceiului ca odată cu grevele, conflictul sau alegerile încheiate, toată lumea să-și uite angajamentele luate sau semnate, ba chiar să pretindă că nici nu și le-a luat. Mecanicile de locomotivă au reacționat la rîndul lor prin forță și au declarat grevă totală. În această fază, Guvernul a scos în față amenințarea Codului penal. Firește că perspectiva arestărilor n-a avut darul de a calma lucrurile, ci dimpotrivă. În această fază de război declarat, greva amenință serios stabilitatea Guvernului.

Dacă motivul declanșării grevei a părut inițial izolat și negociabil, după trei zile s-a transformat într-o adeverăță metastază galopantă. Felul desfășurării grevei – mai exact, tratamentul aplicat – s-a dovedit dezastruos, iar apariția amenințării cu închisoarea a accelerat sfîrșitul perioadei ambulatorii. Din păcate, această grevă oferă încă un exemplu tipic pentru incapacitatea "congenitală" de dialog – în timp util – a guvernelor postrevoluționare.

Aproape întotdeauna s-a ajuns la negocieri cînd lucrurile depășiseră deja măsura și "partenerii" se aflau într-o fază de incompatibilitate sporită.

Așa s-a procedat de fiecare dată: în loc de negocieri – promisiuni, în loc de dialog – forță, în loc de explicații – acuzații.

Și de această dată greva a fost folosită ca pretext pentru a arunca vină în altă parte. S-a găsit că "nu e întimplător" șiul acestor greve. Că există în spatele lor forțe oculte care urmăresc stoparea intrării în Europa și neacordarea clauzei. Procedeul e clasic. De trei ani încoace, orice protest "nu e întimplător" și el se leagă mereu de Opozitie, de Monarhie, de interese străine etc. De oricine, numai de adevărați vinovati, nu. De fiecare dată, autoarea scenariilor și diversiunilor care au marcat acești ani din plin pretinde că descoperă scenariile altora, transformându-se "din acuzat în acuzator" – conform formulei bine cunoscute din propaganda proceselor comunistilor.

Vizita Regelui, de Crăciunul trecut, "se legă" de ocuparea iminentă a Ardealului, moțiunea de cenzură din martie "prea se lege" de vizita Reginei Ana și de grevele din mai, grevele din mai se legă de moțiunea de cenzură, iar grevele de acum se leagă de viața poporului care e chemat să ia atitudine. În lipsă de ceva mai acătării, a apărut și Partidul Laborist Român, căruia i s-a citit un comunicat pe postul național TV. Firește, foarte indignat. Existența semi-larvară a acestui partid pînă acum s-a răscumpărat la momentul potrivit. Ploaia de partidele și ea

indică într-o oarecare măsură o intenție greu de deslușit, e clar că Opoziția se exclude de la sine – pentru bunul motiv că ea nu s-a dovedit bună organizatoare nici măcar în ce privește propriile partide. După cum nici sindicatele nu excelează la acest capitol. Încă, dacă e adeverat că ceva "nu-i întimplător" în această grevă împinsă la extrem cu o usurință sau inconștientă de zile mari, devine limpede că aceia care o spun știu ei ce știu. Dar, în orice caz, știu și ei la fel de bine că doar niște profesioniști în stîrnirea unei crize naționale în două zile o puteau face și asemenea profesioniști nu "lucreză" pentru democrație – și cu atât mai puțin pentru partidele democratice sau pentru sindicate.

În scenariul publicat de revista "Zig-Zag" acum un an de zile se descria punct cu punct cum se poate declanșa în doar cîteva zile un adeverat război civil. Și procurorul general de atunci (M. Ulpiu Popa Cherecheanu), și ministru Justiției (V. Babuc), și directorul SRI (V. Măgureanu), chestionat asupra aceluia text, au declarat că știu de el dar nu știu de unde provine și că anchetează cazul. Evident, rezultatele anchetei – de va fi fost într-adevăr făcută – n-au fost făcute publice niciodată. Acel episod ar putea lămuri mai bine faptul că dacă există asemenea diversiuni, gata să compromită orice revendicare, ele aparțin unei echipe de profesioniști pe care Puterea îi știe dar nu i-a deconspirat pînă acum. E aproape inexplicabil cum în jurul unei greve care ar fi putut fi dezamorsată prin dialog s-au mobilizat, dimpotrivă, amenințări de toate soiurile menite să-întărîte. Grevășii au primit scrisori de amenințare semnate "Scorpion". Prin 1990, o parte din scrisorile de amenințare sosite pe adresa ziarului "România liberă" erau semnate tot "Scorpion". După ce s-a scufundat doi ani în nisip, Scorpionul a reapărut. Interrogat asupra grevei mecanicilor, președintele Iliescu a lansat la TV un apel, mai puțin ofensiv decât al Guvernului, spre relua lucrului și relua dialogului, atrăgind atenția asupra situației dezastruoase în care este împinsă astfel economia. Perfect adeverat. Din nefericire, președintele n-a remarcat și indisponibilitatea pentru dialog a Guvernului și nici faptul că fortarea notei a fost impusă de acesta. Reguliile acestui joc dur și costisitor au fost prost stabilite de la început – dar au fost impuse de Guvern. Recuperarea fazei de negocieri a început abia spre sfîrșitul săptămînii, cind – fatal – exasperările reciproce și-au spus cuvîntul. Consumat între liderii Federăției Sindicatului Mecanicilor în frunte cu Ioan Vlad, vicepreședintele SNCFR, Nicolae Ionescu, Paul Teodoru, ministru Transporturilor, și Gh. Fulga, prefectul județului Brașov, cărora li s-a adăugat duminică după-amiază și Adrian Năstase, președintele Camerei Deputaților. În același timp, dl. Oliviu Gherman, președintele Senatului, intra în tratative cu Regionala Craiova. Cele cîteva ore de discuții n-au dat rezultate. E posibil însă că, după epuizarea toxinelor acumulate în zilele de conflict, negocierile să-și regăsească tonul firesc, permitînd identificarea realistă a soluțiilor. Pentru că este evident că această "criză" socială dezavantajează pe toată lumea. Deocamdată a fost demis președintele SNCFR, Aurel Dumitrescu. Dar cum principală piedică în aceste negocieri o constituie decizia Curții Supreme de Justiție, care-i amenință pe liderii sindicali cu arestarea, singura soluție ar fi rejudicare urgentă a cauzei. Întrebarea e cine va putea cere acest recurs. Răspunsul ar fi că și de această dată conflictul a ajuns, pînă la urmă, în mîinile președintelui Iliescu.

bună dacă ele deschid gura la momentul oportun. Cele mai multe bănuieri sunt îndreptate, firește, spre partidele din Oponeție, care, orice ar face, figurează pe ordinul de zi al Puterii. Numai că, admitînd că e ceva occult aici, și acutizarea premeditată a conflictului

În numărul viitor veți putea citi

- **Interviul săptămînii:**
ILIE SERBĂNESCU
- **SORIN ANTOHI** despre
o recentă apariție editorială
a lui **VLADIMIR TISMĂNEANU**
- **JAKUB KARPIŃSKI:**

Noi alegeri în Polonia

În numărul viitor veți putea citi

CORNEL NISTORESCU

Sfîrșit de capitol:

Ca să-i parafrizez episoadele, am încercat să evoc data de cînd ne cunoaștem și am descoperit alta decât credeam: 1976, cînd amindol am luat premiul de debut al revistei "Luceafărul". Eu păstrasem în memorie doar întîlnirea din 1977: Mogoșoala, o filmare cu Nichita Stănescu și Sinziana Pop. Atunci am purtat o discuție despre proza – interesul nostru comun la acea ora. Într-o presă de necitit, Cornel Nistorescu a fost singurul jurnalist pe care l-am remarcat; cu atît mai mult m-a interesat evoluția lui după '89. De la un moment dat, cu dezamăgire am constatat că presa (scrisă) nu parea să-l mai intereseze. De ce? a fost prima mea întrebare.

Am început să văd presa ca o afacere de frică: să nu ne trezim fără bani de leuri, hîrtie sau tipografie

Am trăit multă vreme cu senzația că scrierile poarte schimbă lumea. Că gazetăria poarte schimbă lumea. Dar nu-i adevărat: era o utopie. Gazetăria mișcă puțin lumea, dar de schimbă n-o schimbă. În '90, cînd am început să facem gazetărie și nu ne-am gîndit nici un pic să facem afaceri, a fost o capcană. Noi ne-am gîndit doar să facem o gazetă liberă, distinctă. Sîi să fim liberi. Atât tot. Nici un pic nu mi-a trecut prin cap ideea că sunt coproprietari! De altfel, nici nu i-am propus lui Mihai Cârcioiu să-mi dea mie o parte. Cînd am înregistrat-o, el a zis s-o facem pe din două.

Ce înseamnă înainte să fii redactor-șef și ce înseamnă acest lucru acum?

Nu știu ce înseamnă atunci să fii redactor-șef. N-am avut onoarea, partidul nu m-a pus. Am fost numai trei săptămîni redactor-șef adjunct la "Viața studențescă" și "Amfiteatru" și mi-am dat seama că sunt incapabil să fiu șef în formula de atunci. După trei luni de zile am plecat la "Scîntea tineretului", ca simplu reporter. Cînd m-au pus șef de secție la "Scîntea tineretului" și mai apoi la "Flacăra", secțiile

în ce moment, totuși, ai început să vezi presa ca o afacere?

Prima dată a fost din cauza fricii: că n-o să avem bani de leuri sau că n-o să avem bani în bancă să cumpărăm hîrtie și să plătim tipografia. Deci nu în ideea creațoare de a produce bani mai mulți, ci în ideea de suprviețuire a "Expres"-ului. Cînd am făcut "Expres"-ul, am dus mașina mea de scris de-acasă la "Informația", în camera secretarului de partid, în care am intrat cu forță. Nu am avut nici măcar un birou. Sîi nici bani. Primele două numere le-am făcut pe credit, din ele am scos bani, le-am vîndut pe stradă. N-a fost nici o investiție. Este o legendă că a existat cineva care a pus bani în această poveste. Mihai Cârcioiu nu minte cînd spune că a pus 100 de lei la bancă și a deschis contul cu 100 de lei.

Dar în anul acela se puteau cîștiga bani cu presa.

Am și cîștigat foarte mult. Din astă ne-am dezvoltat foarte repede, ne-am cumpărat ce ne trebuia.

Deci cînd ai început să te gîndești că presa este o afacere?

În momentul în care am început să cîștigăm bani, să avem mașini, să avem aparatură.

Cum ai descrie evoluția presei în acești trei ani?

De la o explozie de entuziasm și o frenzie teribilă, spre o oboseală și o scumpire... teribile.

Pentru teniș și ciocolată faci publicitate într-un cotidian, pentru parfum ar trebui să alegi săptămînalul

Nu crezi că suntem într-un sfîrșit de capitol?

Cred că suntem într-un sfîrșit de capitol; nu sfîrșit în sensul definitiv al cuvîntului, pentru că presa va exister. Viața și publicul dictează însă un sfîrșit de capitol. Viața – din punct de vedere al scumpirilor. Sîi publicul – pentru că apare specializarea presei pe segmente de audiență. Nu ai un segment de piață suficient de mare care să te susțină prin indicii de achiziționare – se termină revista. Sau rămîne la un tiraj foarte jos: atunci apare problema de fundație, de universalitate, de cineva care să ță-o tipărească și ea întră într-un circuit mult mai restrins. În al doilea rînd începe să se pună foarte serios problema publicității. Ceea ce s-a întîmplat în România în acești trei ani este o aventură. Nicăieri în lume presa nu trăiește prin propria ei vinzare, ci prin vinzare și publicitate. Din păcate, la noi piața de publicitate se îndreaptă spre cotidiene și foarte greu spre săptămînale. Dar cotidianul trăiește mult mai puțin și firmele din strînatate preferă revistele săptămînale, bilunare sau chiar lunare pentru publicitate. Tenișii sau ciocolata și promovezi într-un cotidian, dar parfumul îl promovezi într-un săptămînal. Cotidianul se va reduce în timp la așa-numita "publicitate de vinzare". "Publicitatea de imagine" trebuie să se îndrepte (cum se întîmplă peste tot în lume) spre publicații cu o durabilitate mai mare. Trebuie să introduci publicitatea în publicații care ajung în acel segment de piață pe care vrei să-l cîștigi. La noi, publicitatea se introduce la grămadă și pe prietenii: "Dă-mi și mie niște publicitate ca să supraviețuiesc". Sîi ăla, fiindu-ți prieten, îți zice: "Hai, îți dau". Eu sunt implicat și în publicitate prin "Expresiv" și deja nu mai procedăm așa. Stabilim segmentul de piață al fiecărui mediu (televiziunea, radioul), pe ore, pe zile, pe zone, și introducem publicitatea în raport cu segmentul respectiv. Nu oricum, nu oriunde, nu la oricine. M-am referit la "Expresiv", compania de publicitate și marketing care a născut acum doi ani. "Expresiv" a început să fie ea însăși o instituție și în curînd o să dea drumul unui post de radio, care va fi un foarte mare soc pentru toată lumea. (Revista "Expres" are și ea un alt post de radio.)

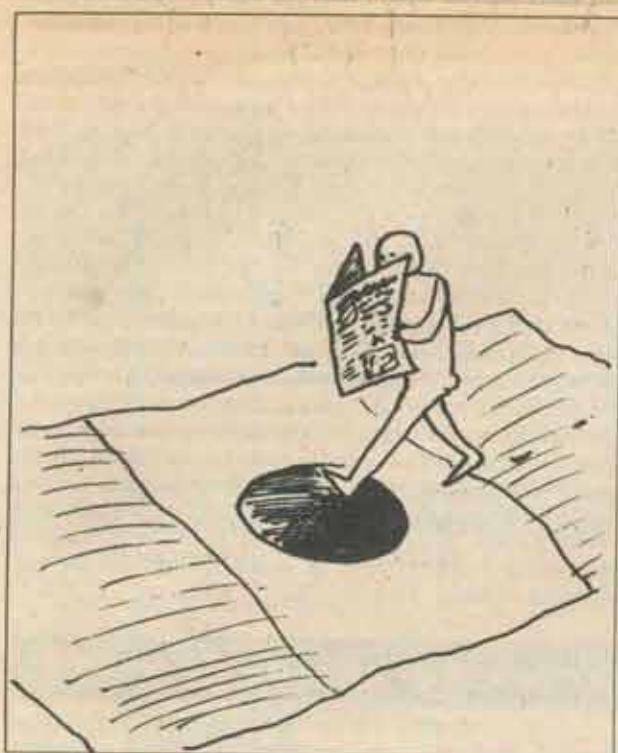
Cum crezi că va arăta peste un an piața cotidienelor?

Se va schimba dacă vor intra trusturile de presă străine. Se vor produce niște mutații spectaculoase, catastrofale pentru cei care nu vor putea să facă față ritmului de investiție. Dar piața românească se va schimba într-un an de zile, chiar dacă trusturile străine nu vor veni, pentru că nu există surse de supraviețuire pentru atîtea publicații.

Este treaba mea dacă îmi vînd acțiunile de la Trustul "Expres", și pînă nu le vînd, asta nu privește pe nimeni

Sunt multe cotidiene și unul singur este foarte citit, chiar dacă nu și stimat.

Nu vreau să mă provoc într-un război cu "Evenimentul zilei". N-o să intru. Chiar dacă am o poziție clară față de această inițiativă de reintroducere a pedepsei cu moartea. Dar, în mod cert, cotidienele cele-lalte se află într-o situație dificilă din mai multe puncte de vedere: identificarea unui segment de piață, de public, profesionalismul, resursele financiare, nivelul de dotare tehnică. Noi (exceptând "România liberă" care are acum o tipografie) suntem încă la nivelul unei aventure. Un cotidian care se respectă și vrea să însemne ceva pe o piață care are stabilitate, dotare tehnică impecabilă, mijloace de comunicare, surse de informații, abonamente la agenții străine, laboratoare foto, mijloace de transport, tipografie, un contract cu o instituție mare și sigură de difuzare (nu propria sa rețea de difuzare, așa ceva nu se întîmplă nicăieri în lume). Aici nici instituțiile de difuzare nu sunt serioase, nici dotarea nu e sănătoasă. O tipografie înseamnă un efort de cîteva milioane de dolari. În lume se investește enorm în agenții de procurare a informației. La știrile urgente se deplasează avioane. Noi ne deplasăm cu mijloacele de transport în comun, nici măcar cu mașinile. Un reporter se duce, întreabă, își înregistreză pe casetofon, ia troleibuzul, se duce la redacție, serie după casetofon, bate la mașină și așa mai departe. Asta este o comedie de gazetărie. La un moment dat am mers la unul din cotidienele din "Casa Scîntei", pe la ora șase: mai erau acolo trei corectori și un redactor. Toată redacția plecase pe la două și jumătate-trei. La "Evenimentul zilei", la ora unsprezece suntem 80 de oameni în redacție. (Nu vorbesc despre echipa de noapte, care aleargă prin oraș pentru ziarul de dimineață.) Suntem 70 de oameni, redacția e plină, pleacă redacția și vin 20 de oameni la difuzare. Deci ei au revoluționat viteza de transmisie a știrilor și de introducere a acesteia în ziare într-un mod pe care nimeni nu l-a făcut. Asta este marea lovitură pe care a dat-o "Evenimentul zilei". Eu am avut ideea să folosim pentru rapiditatea transmiterii informației radio-telefoanele, m-am ocupat să fac rost de ele, le-am cumpărat și s-au dat în dotarea oamenilor. Conceptul de ziar însă îl apartîne în întregime lui Cristoiu și este meritul lui.

respective s-au desființat. Abia am fost în stare să mă conduc pe mine, dar amintesc să-i mai conduc și pe alții! Era și atunci o artă să fii șef, dar în alt sens: arta de a ști să te strecori, să exiști între presiunea redacțională, presiunea realității, secția de presă a partidului, Securitate și.a.m.d. Acum presa este instituție pe principii financiare și mai puțin propagandistic. (Deși există încă ziare și publicații pe principii propagandistic. Dar discutăm despre cele aflate în competiție.) Competiția presupune cap de orchestră, dirijor, și performanță. Banii nu țin cont de ambiițile profesionale ale antrenorului: nu mai sunt bani, el trebuie să demisioneze. Este ca-n fotbal: antrenorul trebuie să se retragă. Se schimbă. Trebuie să obțină o formulă viabilă ca imagine publică și ca penetrație, dar în același timp să rezolve problema banilor. Majoritatea publicației trăiesc acest principiu foarte dureros, foarte rece, foarte tăios. De astă se tot încercă. Trebuie peste săptămînă să mai sunt umorile care intervin între colective, patroni, redactori șefi și.a.m.d.

în dialog cu GABRIELA ADAMEȘTEANU

presa scrisă

E adevărat că-i vinzi acțiunile și că vei pleca din Trustul "Expres"?

Să spun că nu este adevărat, sau să spun că este adevărat?

Nu știu. Spui ce crezi.

Nu ce cred, spun ce intenționez. Sau, mai corect spus, nu-ți spun nimic – pentru că este o chestiune privată. În fond, dacă eu îmi vind casa sau nu mi-o vind este treaba mea. Și pînă nu mi-o vind și astă lumea, nu privește pe nimeni. Singurul lucru pe care pot să îl spun sigur este că eu la gazetărie n-o să renunț niciodată. Este principala mea formă de existență, indiferent că bani pierd sau ciștig.

Dar nu cumva te-ai gîndit să treci de la presă scrisă la radio, pentru că suntem într-un sfîrșit de capitol?

Drept să-ți spun, în ultimele șase luni cred că gîndesc numai radiofonic. Mă gîndesc foarte mult la acest post de radio. Pînă la urmă el ne va costa în jur de 200.000.000 lei, deci peste 200.000 de dolari. L-am inceput cu pe o joacă. Am vrut să fac un post de radio clandestin și să-l lansăm fără aprobare. Genul meu de existență a fost unul provocator de probleme sau născător de simpatii și antipatii, de adeziune și non-adеziune. Dacă intru într-o cameră, trei scaune mă susțină și al patrulea se rupe cu mine.

Asta este o stare a adolescenței și a primei tinereți.

Și-mi face bine în continuare, și acum. Eu am inceput gazetăria în anul întâi, la radio, la "Gaudemus", la Cluj (cu două magnetofoane și un microfon), unde am lucrat vreo doi ani: eu, Știreanu de la "Azi", și cu alți cîțiva (inclusiv Buduca), ne-am mutat după doi ani la scris, la "Viața studențească".

Ponțe postul acesta de radio răspunde unei neîmpliniri care încearcă să se revanșeze acum, în contextul în care nimeni n-a pariat foarte mult pe un post de radio, nu în sensul finanțier, ci în sensul de impact cu publicul, de comunicare. Pînă acum radiourile sunt niște posturi complexe de comunicare, care gîdîlă ascultătorul, îi dau cîteva informații, muzică, îl distrează, îl adorm. Acesta va fi primul post de muzică cu o libertate asumată, în sensul că va emite ca să pună probleme societății românești, recte bucureștenilor. Simbolul acestui post de radio este o pisică neagră care va tăia calea... undelor tuturor șmecherilor, escrocilor, fanfaronilor și celor de rea-credință. El se va deschide cu muzică, probabil în această săptămână, dar activitatea cu adevărat publicistică va incepe în jurul datei de 1 septembrie.

Deci renunț la presă scrisă?

Nu, desigur, la presă scrisă n-o să renunț, chiar dacă afacerile vor deveni mult mai mari și mai profitabile. Deși uneori mă temează să donez la un schit de maici sau la un cămin de copii orfani toate titlurile de proprietate, să se descurce cine vrea cu ele, să mă lasă în pace să dorm undevoi, și pe urmă să mă apuc de scris.

Nu cumva presa scrisă va rămine să fie reprezentată doar de (judecînd după tiraje) "Evenimentul zilei", "Cajavencu", "Vip", "As"...

Nu. Vor rămine și "Adevărul" și "România liberă". Vor rămîne și alte publicații serioase. Doar "The Times" are 150.000-200.000 de exemplare; "The Sun" are 4.000.000. Dar să știi că în Germania dacă ești om serios și te vede lumea citind "Bild"-ul, pot să-ți închizi mustăția, ești catalogat fără să mai deschizi gura. Și sunt oameni care își mai păstrează apetitul lecturilor acestui gen de presă, dar nu-și permit să-l citească în birou, pentru că se descalifică.

Intelectualitatea este o categorie socială prejudiciată

"Infractorul" este tot o publicație a Trustului "Expres"?

În mare parte. Aparține unei companii în care investitor de bază este Mihai Cârcioag. Compania a avut intuiția extraordinară de a identifica o nevoie a pieței. Nevoie de lucruri foarte serioase și foarte temeinice este mai mică la noi. Din păcate, intelectuali, care sunt consumatori de lucru temeinic în presă scrisă și de cultură serioasă, n-au bani să intre în contact cu ea. Deci nu sunt ei principalul consumator de lucruri serioase. Intelectualitatea este categoria socială cea mai prejudiciată.

Crezi că ai ajutat "Expres"-ul așa cum și atât că puteai?

Nu. Mi-ește chiar puțin jenă dacă spun că de o foarte lungă perioadă de timp nu l-am mai citit înainte de a fi chiar publicat. Am devenit prizonierul chestiilor administrativ-organizatorice și n-am mai avut timp să mă implic în conceperea și redactarea lui decât în linii foarte mari. Îmi recunosc această vină și... această culpă față de redactori și față de publicația ca atare.

Sunt sigură că n-ai să mă suspectezi de oportunitism, cind am să-ți spun că publicitatea din revista "Expres" legată de mama lui Ion Iliescu mi-a dispăscut.

Nu, este punctul tău de vedere, dar vreau să te asigur că este profund greșit. Pentru că, să-ți fie foarte clar, fiind o tipă care susține niște norme și încercă să dai tonul într-un comportament civic, dacă ai acceptat rolul de personaj public, nu prea mai ai viață personală și nu-ți mai poți permite să spui: eu mama nu mă întîlnesc, pentru că am eu să-i plătesc că m-a lăsat de la un an. Este jenant ca mama unui tip care este președintele României să-și pună problema cum își face rost de lemne. Înseamnă că nu ești capabil să asiguri protecție socială, nu pentru bătrînul acela, ci pentru toți bătrînii. Dacă tu mamei tale nu ești în stare să-i faci rost de lemne și pe deasupra mai ai acest spirit de revanșă în tine, pentru un lucru care s-a întîmplat acum 50 de ani... Nu trebuie să fii egoist și rău, să decontezi o suferință din copilărie. Dacă Clinton își lasă mama, o incasează de la presă ame-

unul revista sau ceea ce scriu eu.

Nu fac un gen de gazetărie ca să ciștig galerie. Iar judecata îmi aparține și aparține oamenilor care au lucrat la povestea asta, nu aparține Opoziției, și nici unei strategii de a-l compromite sau a-l înălța pe Iliescu. Nu mi-am structurat niciodată atitudinile pentru a servi unor interese sau altele. Pentru că în momentul îla intră la un joc de cărți în care poți să pierzi sau să ciștigi. Ce treabă am eu cu Opoziția? Nu fac servicii Opoziției și nici deservicii Contraopozitiei, și nu mă interesează bătălia dintre ele decât ca observator. În această poveste am pus în discuție o situație care astă este. Că ea are consecințe favorabile asupra președintelui Iliescu ori negative, că îl irită, că îl aduce popularitate, nu este preocuparea mea.

O dezbatere pe tema pedepsii cu moartea și se pare necesară?

O dezbatere nu este descalificantă pentru nici o societate. Inițiativa de a stringe semnături pentru asta însă mi se pare o enormă greșeală. Parcă suntem într-o situație blestemată. Nu scăpăm de imaginea de "țară a lui Vlad Tepeș". N-am învățat nimic din perioadele când pedeapsa cu moartea a funcționat. Și nu mă cutremură oamenii care au suferit o pierdere și care, în acestă opțiune, pun foarte multă suferință pe care trebuie să o înțelegem. Ci mă cutremur de reacția unora ca Mircea Dinescu. Și mă gîndesc ce se întâmplă dacă lui Mircea Dinescu, în perioada lui de disidență, un Ceaușescu ceva mai nebun și punea în cale o asemenea pedeapsă. Pentru că odată acceptată pedeapsa cu moartea ca formă de pedepsire maximă, societatea va putea să miște stacheta gravitației faptelelor și să ne trezim într-un moment de limită a societății românești cu totalitarismul. Poți să dai pedeapsa cu moartea și unui copil pentru că a furat un măr din piață. Și noi suntem o societate ca o tîrlă, care o ia odată grămadă toată în stînga, apoi toată la dreapta. Și-apoi, indicele infracțional crește pe măsură sărăciei și pe măsură incapacității mecanismelor societății de a proteja pe individ. Cu o Poliție neputincioasă, cu o Justiție stricată sau nesigură, cu o Procuratură în care ori îl dai unuia o palmă, ori îl calcă cu mașina tot acolo ajungi – pe ce să te bazezi? Cine să te apere de violență? Pentru că violența are forme multiple: de la hotărâsa monstruoasă, generalizată, pînă la o palmă sau pînă la o jignire pe care o poti aduce unui om.

Ricană de-i ies ochii din cap. Deci punctul tău de vedere este patetic, e superficial, nu este corect.

Nici n-am apucat să-mi spun punctul de vedere. Acum mi-l spun. Ion Iliescu are suficiente greșeli politice pentru care poate fi discutat și de care greu se poate disculpa. Dar (chiar din punct de vedere uman) aceasta este o poveste discutabilă. Părînii adevărați sunt cei care își cresc copiii, după opinia mea. Și, pe urmă, noi suntem în România, nu în America, deci orice transpunere mecanică a normelor și realităților (de pildă, relația dintre presa americană și președinții americanii) mi se pare artificială. Apoi mie nu mi-ar plăcea să mă pui sub lupă, nu sunt deloc un model de comportament, și cred că acest lucru ar fi riscant și pentru mine. Poate să ar găsi în traseul tău profesional sau în traseul tău politic lucruri de reproșat.

De aceea nici nu sunt președintele României. Altintînă, poate m-ar fi bîntuit ideea. Să fie foarte clar: atât timp cât ești un personaj public, nu mai ai viață personală. Ești un exemplu, ești o oglindă, ești un element de comparație.

Nu cred că această inițiativă a "Expres"-ului, repet, a plăcut tuturor cititorilor și nici nu cred că a făcut servicii Opoziției.

Eu nu scriu ca să ciștig cititorii, chiar dacă publicul românesc cumpără gazete ca să-și regăsească ideile. Pe chestia astă poate să nu mai citească nici

"Lucrurile cele mai interesante le-am auzit după ce-am închis reportofonul" mi-a spus un coleg care face interviuri cu politicieni. Dar ziaristul Cornel Nistorescu găsea oricind un răspuns în fața reportofonului deschis, dacă îl-aș mai fi întrebat, așa cum intenționase inițial, suma exactă realizată în acești trei ani prin "presa ca afacere". Nu-mai că, în timp ce-l ascultam, renunțasem.

Așa cum am renunțat să-l reamintesc o scurtă discuție din vara trecută: "Ce tiraj are "Expres"-ul? 40.000?" l-am întrebat, pentru că tocmai pregăteam numărul nostru tematic despre presă. (Stabil de atunci pînă acum, "22" se mișcă între 15.000 și 12.000 de exemplare.) "Expres"-ul? 80.000. Cînd o să ajungă la 40.000, mă sinucid" mi-a răspuns în stilul său comod, neglijent-provocator, Cornel Nistorescu.

Acum, "Expres"-ul are 22.000 exemplare, Cornel Nistorescu încă își mai amenajează sediul recent cumpărat pentru "Expresiv" și pregătește o fastuoasă serbare pentru deschiderea postului de radio, cu reclame lansate din elicopter.

Dacă fiecare nouă etapă din viață înseamnă și o sinucidere, ciștigătorii se sinucid de mai multe ori.

M • Săptămîna politică • Sărămîna politică •

MARTI 10 AUGUST

• Miron Cosma schimbă placă

La Petroșani, Miron Cosma a vorbit din nou minerilor încercind să justifice atât decizia de închidere a grevei, cit și neobținerea salariilor promise cu o săptămînă în urmă. Tonul, în raport cu Guvernul, a devenit moderat, în schimb continuă atacurile la adresa ziaristilor și a FMI.

• Opoziția contraatacă

Mai multe partide din Opoziție resping declarația d-lui Oliviu Gherman, președintele PSDR (FDSN), care cerea Televiziunii să se ocupe mai mult de partidul de guvernămînt. Partidele respective cer, încă o dată, demiterea d-lui Paul Everac din funcția de director al Televiziunii. Întimplător sau nu, acest text nu este semnat de către PNTCD.

MIERCI 11 AUGUST

• Greva generală a mecanicilor de locomotivă

De mai multă vreme, mecanicii de locomotivă ceruseră încadrarea într-o treaptă superioară de salarizare. Guvernul și SNCFR refuzând, pe 14 iunie a.c. să declanșeze o grevă, declarată ilegală de către Curtea Supremă de Justiție. Totuși, în urma unui proces-verbal de conciliere încheiat între sindicat și conducerea SNCFR, se ajunsese la un acord. Acordul nu a fost însă respectat de către SNCFR și mecanicii de locomotivă au declarat din nou grevă generală. Conform legii, sindicatul are obligația să asigure 30% din traficul feroviar – ceea ce nu s-a întâmplat.

• "Terorism sindical"

În urma ședinței Biroului său Executiv, la care a participat și dl. Virgil Măgureanu, directorul SRI, Guvernul are cuvinte dure și amenințătoare la adresa mecanicilor de locomotivă, a căror acțiune este considerată ilegală. Ministerul Muncii și Protecției Sociale, dl. Dan Mircea Popescu, vorbește despre "terorism sindical". SNCFR a introdus la Curtea Supremă de Justiție o cerere de suspendare a grevei.

• Sectorul privat în progres

În sectorul privat se realizează 15% din produsul național brut – a declarat d-na Felicia Milcu, director în Agenția Română pentru Dezvoltare. În sectorul privat lucrează actualmente 1 milion de persoane, numărul întreprinderilor private – în mare parte mici – este de 477.267. Din cele 162 de întreprinderi de stat prevăzute să fie privatizate anul acesta, au fost privatizate 80.

JOI 12 AUGUST

• Președintele Iliescu cere sprijin pentru Republica Moldova

Președintele Iliescu consideră că votul parlamentarilor moldoveni de respingere a aderării la CSI reprezintă voia unui stat suveran și contribuie la consolidarea independenței Republicii Moldova. Președintele cere Guvernului României să ajute mai substanțial și mai concret Republica Moldova, a cărei dependență economică de CSI este covîrșitoare.

• Raportul Grupului Internațional Juridic pentru Drepturile Omului (IHRLG)

IHRLG, grup nongovernmental, consultat de ONU, a recomandat Congresului SUA să voteze în favoarea clauzei naționale a celei mai favorizate pentru România, deoarece s-au înregistrat progrese importante în dezvoltarea democrației. Totuși, IHRLG critică anumite aspecte privitoare la respectarea drepturilor omului în țara noastră, cum ar fi inexistența controlului civil asupra SRI sau lipsa de garanții suficiente pentru unele minorități naționale.

• Pagubele produse de greva mecanicilor de locomotivă

Pagubele aduse economiei naționale de greva mecanicilor de locomotivă se ridică la 1,5 miliarde lei pe zi. Primul-ministrul, dl. Văcăroiu, are de gînd ca pentru recuperarea pagubei să se adreseze Parchetului. Deocamdată, Regia Autonomă a Huilei a solicitat Judecătoriei din Petroșani obligarea Ligii minerilor a lui Miron Cosma la despăgubiri de 4,176 miliarde lei pentru pagubele aduse de greva minerilor de săptămînă trecută.

• Vizita Patriarhului Ecumenic

Are loc în România vizita Patriarhului Ecumenic al Constantinopolului, Bartolomeu I, aflat în fruntea unei ofensive a ortodoxiei. În afara întîlnirilor cu ofi-

ciștăile bisericești române, sunt programate întîlniri cu ministrul de Externe și cu președintele Iliescu.

• Primăria Capitalei în război cu Prefectura

Primarul general al Bucureștiului, dl. Crin Hălicu, a arătat, într-o conferință de presă, că Prefectura a atacat la Curtea de Apel trei hotărîri importante ale consiliului local. Acțiunea prefectului ar fi blocat, practic, utilizarea bugetului alocat pentru nevoie orașului. Primăria are de gînd, de asemenea, să acționeze în Justiție în vederea reintroducerei în posesia unor terenuri din zonele Snagov și Băneasa, ce fuseseră atribuite Primăriei printr-o lege datînd din 1929 și neabrogată.

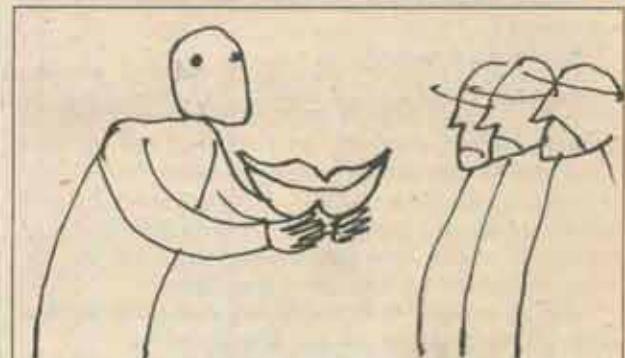
pe scurt

ministrul Transporturilor, dl. Teodoru, și dl. Adrian Năstase, președintele Camerei Deputaților. Se caută o cale legală pentru impasul juridic creat de punerea în ilegalitate a grevei de decizia Curții Supreme.

• Bulgaria este izolată

Greva feroviarelor români are repercusiuni serioase asupra Bulgariei, practic izolată de centrul și vestul Europei. Tranzitul prin fosta Iugoslavie este interzis de Națiunile Unite. Guvernul bulgar ar dori să obțină un coridor pentru tranzitarea mărfurilor prin fosta Iugoslavie, ceea ce, deocamdată, ONU a refuzat să accepte.

LUNI 16 AUGUST

• Incercare de conciliere la Cotroceni

Timp de 5 ore, după-amiază și seara, au avut loc discuții între liderii tuturor sindicatelor feroviare, inclusiv cele aflate în grevă, și președintele Iliescu, președintele Camerei Deputaților, dl. Adrian Năstase, dl. Paul Teodoru, ministrul Transporturilor, reprezentanți ai SNCFR. S-a convenit că nu există posibilități financiare pentru plata sporurilor salariale revendicate. Liderii sindicali, dl. Ion Vlad și Ion Vlad, au acceptat să apeleze la ceferiști să reia lucru. Nu se știe dacă acest apel va fi urmat.

• Militarizarea Căilor Ferate?

Tot în aceeași seară a avut loc ședința Consiliului Suprem de Apărare. Conform unor relatări, s-a discutat posibilitatea militarizării transporturilor feroviare, în cazul continuării grevei.

• Parchetul în acțiune

Cîțiva dintre liderii sindicali ai greviștilor din Brașov și Constanța au fost convocați la Parchet (Procuratură). Unii dintre lideri au fost ascunși de către camarazi lor în depouri, existând temere că să-și putea încerca o acțiune de forță din partea Puterii.

• Greva drumarilor amintă

Federatia sindicală a drumarilor (lucrătorii de la drumuri și poduri) a decis să amine greva anunțată inițial pentru 17 august. Greva ar fi trebuit să blocheze un număr însemnat de poduri și pasaje rutiere.

• Proces intentat Ligii minerilor din Valea Jiului

La Tribunalul municipal Petroșani a inceput procesul intentat Ligii minerilor de Regia Autonomă a Huilei. Se solicită despăgubiri pentru daunele datorate grevei minerilor de săptămînă trecută, considerată ilegală.

• NATO la București

Maresalul NATO, Sir Richard Frederick Vincent, a sosit la București în fruntea unei delegații militare, la invitația ministrului Apărării Naționale, dl. Teodor Meleşcanu, ministrul de Externe, a exprimat dorința României de a deveni membră NATO cu drepturi depline.

MARTI 17 AUGUST

• Confuzie pe Căile Ferate

În timpul noptii are loc o teleconferință la Brașov între conducerea Sindicatului mecanicilor de locomotivă și filiale. Se comunică rezultatele întîlnirii de la Cotroceni. Dimineață unele depouri reiau lucru, altele – cel din Brașov, de exemplu – nu. În general, domnește confuzia. Ceferiștii se tem că vor fi obligați să răspundă pentru pagubele produse de grevă.

• Greva foamei la depou

La depoul SNCFR-Simeria, mai mulți ceferiști incep o grevă a foamei pentru a protesta împotriva Guvernului.

• Guvernul pregătește măsuri excepționale

La ora 15 a inceput o ședință a Biroului Executiv al Guvernului, ca urmare a faptului că majoritatea depourilor de locomotivă continuă să rămînă blocate. Se anunță luarea unor măsuri excepționale.

N.C. MUNTEANU

Paradoxul președintelui Iliescu: un președinte pro-reformist susține un prim-ministru care frânează reforma

• rolul unui șef de stat nu este de a fi un comis-viajor costisitor • managerii de tip nou luati în bagajele prezidențiale nu meritau să fie conducători de mari unități industriale • președintele Iliescu a fost fascinat de experiența chiliană și a pomenit în sens pozitiv numele generalului Pinochet, dictator de dreapta • pentru soldatul multă vreme credincios al unei dictaturi de stînga aceasta este o uluitoare recunoaștere • dar după experiența nenorocită a unei dictaturi de stînga, nu se pune problema întoarcerii la un autoritarism de dreapta • de lucru acesta pare conștient și dl. Ion Iliescu • numai că îl preferă pe actualul prim-ministru, nu pentru calitatele de reformator al economiei, ci pentru supunerea la consecnele politice ale Cotroceniu • paradoxul este că un președinte tot mai convins, la nivelul discursului, de necesitatea reformei vrea să păstreze un prim-ministru care a frînat reforma •

Președintele Ion Iliescu s-a întors din America Latină găsind acasă exact ceea ce lăsase la plecare. Si chiar mai mult decât atât. Un guvern slab care, de cînd a fost instalat, nu face altceva decât să gestioneze o criză continuă. Cu succes, de altfel. Din mai rău în și mai rău, adică. În plus, bucuria reintoarcerii a fost intunecată de un val de greve care nu dă semn că se va domoli chiar așa curind. Mai întîi au fost minerii, vechii tovarăși de drum ai președintelui. Pentru eficiența sprijinului dat în consolidarea puterii, ei și-au cerut plăta la care se cred îndreptăți. Au primit îndeajuns de mult, chiar dacă n-au primit tot cît au cerut. Astă n-a impiedicat Guvernul să includă încheierea grevei la capitolul succese. Încă vreo două sau trei succese de acest gen ar fi suficiente să compromîtă pe vecie un prim-ministru și un guvern care s-a dovedit incapabil să guverneze și să scoată economia și țara din criză. Abia încheiată greva minerilor, fără să se fi domolit chiar toate nemultumirile, ștafeta a fost preluată de mecanicii de locomotivă.

In consecință, șeful statului a renunțat la obișnuita conferință de presă de la Cotroceni pentru etalarea succesorilor vizitei, în cadrul obișnuitei însemnări a călătoriei sale. Succese au fost, desigur. Presa, o anumită parte, cea care cîntă în struna Cotrocenilor, și mai ales Televiziunea, ne-au lăsat la curent cu ele. Oamenii de afaceri și directorii de întreprinderi s-au întors cu contracte de peste două sute de milioane de dolari. Numai că rolul unui șef de stat nu este acela de a fi un comis-viajor atât de costisitor. Si Nicolae Ceaușescu și-a asumat și acest rol, cu succesul bine cunoscut. Iar dacă pentru a încheia cîteva amărți de contracte acei manageri de tip nou au trebuit să fie

luati în bagajele prezidențiale, astă este mai degrabă dovada că nici măcar nu meritau să fie conducători de mari unități industriale.

Nu doar grevele și succesele care nu sunt chiar succese l-au determinat pe Ion Iliescu să renunțe la obișnuita conferință de presă. Dîncolo de întrebările lingătoare sau de-a dreptul stupide, în astfel de ocazii se pun și întrebări pertinente, întrebări care irită calmul unui președinte aflat în căutarea consensului pierdut. Pierdut chiar în noaptea în care a venit la putere. Totuși, președintele n-a scăpat prilejul să împărtășească maselor largi populare, de la orașe și sate, din experiență dobîndită în voiajul din America Latină.

Președintele a fost uimit să constate o anumită stabilitate și prosperitate economică într-o regiune renomată tocmai prin instabilitate politică, dublată multă vreme de o prelungită criză economică. Experiența chiliană l-a fascinat pur și simplu, d-sa pomenind în sens pozitiv chiar și numele generalului Pinochet. Un dictator de dreapta!!! Uluitoare recunoaștere pentru soldatul multă vreme credincios al unei dictaturi de stînga!

Pinochet și Ceaușescu! Un dictator de dreapta care a condus o țară cu metode nu dintre cele mai ortodoxe, dimpotrivă, și care, totuși, a cedat puterea prin alegeri libere. Mai mult, a lăsat în urma lui bazele unei economii sănătoase. Înscrișă temeinic pe făgășul economiei de piață. În fine și-a asumat toate risurile, apelind la economisti adevarati și punind în aplicare toate recomandările forurilor financiare internaționale, Fondul Monetar Internațional și Banca Mondială. E adevarat, a lăsat în urma lui o țară împovărată de o importantă datorie externă, datorie pe care cei care l-au urmat au săut să o transforme în factor de dezvoltare. Si iată-l și pe al nostru, pe

Nicolae Ceaușescu. Un dictator de stînga pe care numai gionțul l-a silit să abandoneze puterea, lăsind în urma lui o ruină economică determinată. Între altele, și de ideea imbecilă a plăti pînă la ultimul cent a datoriei externe, prilej de exersare a unei nesfîrșite și pagubioase mindri patriotic. Si astfel tieșiosul de Nicolae Ceaușescu l-a lipsit pe dl. Ion Iliescu și de posibilitatea de a avea o datorie externă susceptibilă de a fi transformată în factor de dezvoltare. Nu e singura problemă a omului de la Cotroceni. Pinochet a reușit acolo unde dl. Ion Iliescu abia dacă a îndrăznit. A terminat scurt și fără milă cu comunismul, cu comuniștii și mai ales cu pretențiile lor la adevăruri definitive și în politică și în economie. Ion Iliescu n-a avut curajul să scoată partidul comunist în afara legii mai mult de 24 de ore. După care a făcut stînga-mprejur, apelind mai apoi la toate edecurile oportuniste ale comunismului și cu precădere la economiști în care cîntă planificarea centralizată și CSP-ul, cu Nicolae Văcăroiu la vioara întii.

După experiența nenorocită a unei dictaturi de stînga, nu se pune problema întoarcerii la un autoritarism de dreapta. De acest lucru pare conștient și dl. Ion Iliescu. Numai că d-sa vrea cu orice preț să rămînă credincios trecutului apropiat, cel mai îndepărtat neintrînind în discuție. Pe scurt, credincios actualului prim-ministru, preferat nu pentru calitatele lui de reformator al economiei, ci pentru supunerea lui la consecnele politice ale Cotroceniu.

Păstrarea unui prim-ministru care s-a dovedit un factor important de frînare a reformei este un paradox, inexplicabil ca orice paradox, la un președinte tot mai convins de necesitatea reformei, cel puțin la nivelul discursului. La bilanțul succeselor Guvernului Nicolae Văcăroiu sunt trecute liberalizarea prețurilor, reducerea subvențiilor, taxa pe valoarea adăugată, fără a se vedea că toate aceste măsuri necesare, cerute de forurile financiare internaționale, au fost introduse în pripă și, de fapt, în ultima secundă, cu efecte sociale negative și fără să convingă, de unde și eșecul sau amînarea discuțiilor cu Fondul Monetar Internațional.

Tot ceea ce este dispus să accepte președintele Ion Iliescu e o eventuală remaniere a Guvernului, cu condiția ca Opoziția să accepte un consens național. Numai că Opoziția s-a radicalizat și, pe bună dreptate, nu dorește să joace rolul de figurant pe care ar fi dispus să-l accepte și dl. Ion Iliescu, și partidul care l-a susținut în alegeri. Avind de ales între Văcăroiu, Văcăru, Mănzatu, eventual Bîlvăr, președintele s-a hotărît pentru Văcăroiu, conform devizei "am început împreună, continuăm împreună". Întrebarea e: incotro? Grevele de pînă acum și cele care vor urma dovedesc că societatea românească a început să realizeze că drumul pe care ne-a condus pînă acum alesul d-lui Ion Iliescu duce într-o fundătură. Pînă la iarnă s-ar putea totuși ca dl. Ion Iliescu să se convingă că stabilitatea la care timjește nu-i totuși cu stagnarea oferită de Nicolae Văcăroiu. Pînă atunci va mai curge ceva apă tulbure pe Dimbovița, canalizată de cel mai bun fiu al poporului. Celălalt.

LUCIAN MÎNDRUTĂ

Care Actualitate?

lăsat să folosească imagini de arhivă pentru a întregi perspectiva relației sale de la un eveniment. Mai mult, săptămîna trecută, la unison cu dl. Văcăroiu, un așa-numit profesionist din TVR critica posturile de televiziune străine care au folosit imagini ale mineridelor împreună cu cele recente în reportajele lor din Valea Jiului. Împreună cu obsesia eliminării comentariului, critica aceasta denotă un fel de a gîndi jurnalismul TV care, pus în practică, duce la eliminarea din emisiunile de Actualitate a unui ingredient foarte periculos: sensul.

Desfășurătorul unei emisiuni prezintă astfel o colecție de opinii și luări de poziție, în vreme ce evenimentul trece adesea în plan secund. Prelucrarea este minimă – corelațiile greu de făcut. Dacă două conferințe de presă tratează același subiect vor exista totuși două relatări. Nu există noțiunea de story, adică de subiect în jurul căruia se structurează informația.

Cauzele acestei situații sunt în primul rînd structurale și abia în subsidiar ele sunt generate de un anume stil de conducere. Faptul că reportajul de știri clasic – așa cum este el produs la BBC, de exemplu – nu se prevede în emisiunea de Actualitate vine mai mult din lipsa funcțiilor și atribuțiilor care-i definesc modul de producție, și nu din lipsă de personal. Cu toate că și în această privință politica de personal a menținut un staff al echipei de știri destul de modest numeric este făță de celelalte redacții. Reporterii sunt obligați astfel la norme de producție mult mai mari decât colegii lor din străinătate. De aici formalismul și prezența disproportională a relatărilor de la evenimentele dinante anunțate – colocvii, conferințe de presă, lansări de carte și de discuri –, mai ușor de produs, din lipsa necesității unei documentări prealabile. Conducerea, deci constringerea, intervine de cele mai multe ori cînd e vorba de controlul difuzării, adică în ultima fază. Chiar dacă aici s-ar produce o schimbare, ea nu ar avea la această oră alt rezultat decât schimbarea orientării, nicidcum independentă acestei instituții de factorii de putere, oricare ar fi ei.

Trăind continuitatea structurilor și funcției de instituție de propagandă, emisia masivă de știri brute mai are rolul de a conserva Televiziunii rolul de primă tribună a țării. Că din acest rol se hrănesc cîteva orgolii, are mai puțină importanță făță de răul făcut unei societăți în continuă căutare de echilibru. Producția continuă de irealitate a acestei instituții sporește alienarea, pregătind terenul pentru soluții politice autoritare.

Soluția schimbării conducerii apare din această perspectivă nu numai inoperantă, ci chiar compromisătoare. O Televiziune gestionată de Opoziție nu ar fi cu mult mai vie decât o Televiziune condusă de oameni ai Puterii. Atâtă vreme cînd structurile ei interne se păstrează, Televiziunea va avea totdeauna un stăpin, întotdeauna altul decât cetățeanul plătit de abonament la o instituție publică.

LUCIAN MÎNDRUTĂ

Care Actualitate?

Simbătă seara, pe postul național de Televiziune a fost difuzat un comunicat în care corespondentul local al TVR se plingea că nu este lăsat să intre în depoul în care avea loc greva mecanicilor de locomotivă. "Nu vă lăsăm să intrați pentru că mintiți" – a fost argumentul grevistilor. Argument la care reporterul răspunde din ofic: "Liderii sindicali nu au putut prezenta nici o dovedă în sprijinul acestei afirmații".

La fel ca și gangsterii prinși și eliberați din lipsă de probe, reporterul nostru național își scapă pe post mindria de a nu fi lăsat urme. Si, pe lîngă ea, siguranța pe care îl-o dă apartenența la o instituție temută de toată lumea, criticată de majoritatea, venerată în secret de fiecare...

Sunt momente de criză în care Televiziunea își face pomană cu Puterea, ajutând-o să mai treacă un hop. Imediat după, analiștii se întrec în a demonstra vina unei persoane sau a altie, fac calcule de tipul "au fost difuzate trei emisiuni ale Guvernului față de numai unul al Opoziției...", propunând în final, ca leac universal, schimbarea conducerii.

Orice dimineață a unui cetățean conștient începe în România cu un cotidian; orice seară sfîrșește – trist – cu Actualitate. După trei ani, aproape nimenei nu se mai miră să vadă că subiectele de pe prima pagină a ziarelor intră rar sau deloc în emisiunea de știri.

Coruptia, cauză Caritas, boala generalului Guse, crimele ori puiul cu patru picioare... toate acestea sunt știri ori problematici de care oamenii sunt interesati. O doveză cumpărind ziarele.

De lipsa de știri, de lipsa de realitate în general a programelor de știri TV, se fac vinovate în egală măsură clasa politică și structura de producție a Actualitatelor.

De trei ani încoace societatea românească se exprimă în comunicate, partidele politice, Guvernul și ministerale se oferă gazetarilor în conferințe de presă săptămînale, sute de invitații la manifestări culturale sosesc în fiecare lună la redacții... Televiziunea le onorează pe toate. Fiecare înseamnă o știre, mai exact – și plătită ca știre. Primitivismul unei asemenea abordări e mai curînd incurajat; cu ceva vreme în urmă, un reporter al redacției Actualitată se plingea că nu a fost

Paul Delvaux: Bărbat pe stradă (detaliu), 1940

Jurnalistul ca o pradă

Conform Raportului anual al Reportorilor fără frontiere, în 1992 au fost uciși 62 jurnaliști. Martor Jenant în fosta Iugoslavie, glas discordant în Togo, țintă a traficanților de droguri, vinător de informație, jurnalistul este adesea o pradă pentru cei pe care îi deranjează.

• Dintre cei 62 de jurnaliști uciși în 1992, 12 au fost în Turcia, 12 în fosta Iugoslavie, 6 în Tadjikistan, 5 în Columbia, 4 în Peru, 3 în Filipine, 3 în Ciad, cîte 2 în Angola, Statele Unite și Venezuela, cîte 1 în Africa de Sud, Azerbaidjan, Egipt, Georgia, Hong Kong, Liban, Moldova, Noua Guineea, Ruanda, Sierra Leone și Sudan.

• La 1 ianuarie 1993, cel puțin 123 jurnaliști erau întemnițați: 30 în China, 10 în Turcia, 10 în Siria, cîte 9 în Irak și Israel. Abdullah Ali al-Sanussi al-Darrat, aflat din 1973 în închisoare, în Libia, fără proces, este cel mai vechi pri-zioner jurnalist.

În fosta Iugoslavie au murit de la începutul ostilităților pînă acum 30 de

jurnaliști. Cifra anului 1992 n-a egalat-o decît Turcia, unde cel puțin 12 jurnaliști, apropiati de cauza kurdă, au fost impușcați. Prin inchisorile din Ankara au trecut peste 200 de ziaristi.

• În Anglia, junta lui Khartum torturăză jurnaliști în sinistre "ghost houses", iar gherilele sudaneze execută ziaristi occidentali. Comandourile atacă zarele independente la Kinshasa, iar la Lomé a devenit un sport național luarea cu asalt a radioului de stat. În ianuarie 1993, recordul întemnițării ziaristilor il detine China cu 30 de jurnaliști condamnați la ani grei de închisoare după "Primăvara de la Pekin" din 1989. Pe continentul american informație rămîne relativ liberă, dar ziaristi sunt vînată de traficanții de droguri, care li urmăresc din Columbia sau Peru pînă în Statele Unite. Manuel de Dios Unanue, specialist în anchetele asupra rețelelor de cocaïnă columbiană, este doborât de niște necunoscute la 11 martie 1992, într-un restaurant new-yorkez.

• În Golf nimic nou, în afara faptului că în Irak Saddam Hussein l-a pus pe fiul său cel mare în fruntea Sindicatului jurnaliștilor irakieni.

Al 46-lea Congres Internațional de Jurnalism

România – singura țară din Est fără o asociație a editorilor de jurnale

La Berlin a avut loc cel de-al 46-lea Congres Mondial de Jurnalism și întîlnirea anuală generală a Federației Internaționale Europene a Jurnalelor (FIEJ) – 23-26 mai 1993.

FIEJ grupează asociațiile editorilor de ziare din 63 de țări. Constituirea lor este semnul unei benefice mentalități, ideea de solidaritate fiind alăturată ideii de competiție. Prin intermediul FIEJ, editorii (director economici, directori tehnici, manageri) celor mai mari concerne de presă din lume, ai celor mai reputate publicații își transmit unii alțora, la întîlniri organizate de cîteva ori pe an – ajutându-se de date, statistici, videoclip-uri –, experiență în privința distribuției, a publicității, a marketingului și își creează relații de schimb și susținere reciprocă.

Puterea și Opoziția, care se învinovătesc reciproc pentru proasta imagine a României în lume (n-am vrut cu această afirmație să pun un semn de egalitate între greșelile lor), nu ar avea argumente ca să explice de ce România e singura țară din Est nereprezentată într-o asemenea federație internațională. E o deficiență națională de organizare, pe care noi, români, o înțelegem (ba chiar o și scuzăm), dar ne este greu să o explicăm celor din afară, care se uită la astfel de situații foarte nedumerite. Cum face de pildă directorul general FIEJ, Timothy Balding, care se întreba dacă nu cumva ar fi fost cazul să trimită managerilor de presă din România o scrisoare ca să le explice de ce ar fi bine să fie împreună.

Libertatea presei – garantată de "presa ca afacere"

În spatele jurnalistului temerar, prin ochii căruia lumea urmărește războaiele, revoluțiile, cataclismele politice, rețelele de droguri etc. în direct – ca și în spatele întregului spectru de publicații din lume –, stă "presa ca afacere". Fără "presa ca afacere", libertatea de expresie ar fi repede înghițită de recesiune și inflație (așa cum se va întimpla și în noi în luniile următoare). În același timp, dacă presa este gîndită doar ca afacere, ea repede începează să mai însemne "presă" în accepținea înaltă a cuvintului.

Lumea patronilor de presă (a celor ce influențează destinele omenirii prin modul precis în care dirijează distribuția, publicitatea, reclamele tehnologilor) a avut la Berlin o primire pe măsura ei. Într-o imensă sală alb/aurie (Schauspielhaus), cancelarul Helmut Kohl și primarul Berlinului s-au referit – la ce altceva puteau să se refere decît la relația Presă-Putere? "Presă controlată politica, ea nu este este controlată de nimeni. Dar ea

trebuie să fie singură responsabilă" – a spus această "victimă" a presei care se numește Helmut Kohl.

Cum era de așteptat, discursurile au făcut deseori referiri la Berlin ca la o capitală simbolică a zidurilor dărâmate. S-au implinit 4 ani de când tinerii est-germani au forțat porțile Occidentului: singele și lacrimile de odinioară s-au transformat în metaforele unor astfel de discursuri și într-un impozit "de sacrificiu" crescut – de la 7 la 14%. Vestul trăiește resentimentul taxelor, Estul trăiește resentimentul șomajului și al salariilor mai mici la funcții similare. Chiar în timpul Congresului patronilor de presă de la Berlin, în Parlament se vota noua lege a azilului politic, care încearcă să stopeze emigrarea economică travestită în haine politice.

"Pana de aur" a libertății ziaristului

În cadrul ceremoniei de deschidere a Congresului, FIEJ a înmînat "Pana de aur" a libertății presei jurnalisticului Pius Njave din Camerun. El fusese recent eliberat din închisoare prin eforturile comune ale unor organizații internaționale – între care și UNESCO. Cel mai tîrzi proprietar de presă din Camerun, Pius Njave fondase Mesagerul (80.000 exemplare ediția franceză, 20.000 ediția engleză) în anul 1979. De la această dată înainte Mesagerul fusese cenzurat, suspendat, distribuit clandestin, pentru că pusea în discuție sistemul partidului unic și al economiei dirigate. În cele din urmă, Pius Njave fusese arestat de o brigădă juridică specială. Cu metodele "standardizate" (amenințarea familiei, distrugerea aparaturii Mesagerului etc.), puterea politică a încercat să înăbușe dezvoltarea unor cazuri de gravu corupție în înalta societate și malversația financiară ale cuplului președintelui.

La data la care Pius Njave era premiat la Berlin, în Camerun se mai aflau condamnați încă 4 jurnaliști și se așteptau și alte condamnări.

Discursul lui Pius Njave

(fragmente)

• La 12 mai, la ora 20, cînd ieșim de în birou am fost arestat de indivizi înarmați, îmbrăcați în haine civile, identificați mai tîrziu ca aparținând "brigăzii speciale" a poliției judiciare de la Douala. Eram împreună cu un coleg și cu șoferul meu.

Drumul ne-a fost barat de o mașină din interiorul căreia o voce gravă m-a interpelat: "Dumneavoastră sunteți Pius Njave? Poliția". Am fost flancat de doi indivizi înarmați. Unul mi-a sprijinit țesutul mitralierei de pînăcă. Pe bancheta din spate, alți doi, înarmați cu pistoale, îl

• O caricatură reprezentîndu-l (aproximativ) pe imamul Khomeini sub trăsăturile unui fotbalist a declanșat furia "radicalilor" și l-a costat pe autorul ei, graficianul jurnalului Farad, un an de închisoare.

• Într-o periferie din Cairo este impușcat cu 7 gloanțe în pînăcă scriitorul și ziaristul laic Farag Ali Foda, care a denunțat "pericolul islamic" pentru Egipt.

Reporters sans frontières

Activitatea cotidiană a Reporterilor fără frontiere se articulează în jurul a cinci misiuni prioritare:

1. Colectarea permanentă de informații Sunt alcătuite dosare de informare generală referitoare la toate țările lumii, cu o atenție specială față de drepturile jurnalisticilor și de libertatea presei. O rețea de corespondenți independenti și verificători furnizează unui departament special informații și documente blocate de cenzură sau analize asupra situației mediilor naționale. Cînd se dovedește necesar, RSF lansează misiuni de anchetă în zonele în care este amenințată libertatea presei. Pentru cel de-al doilea trimestru al lui 1993, de pildă, sunt programate șase misiuni în Africa.

2. Reacții față de îngrădirile libertății presei

– Scrisori oficiale de protest adresate autorităților care au atentat la libertatea presei. Informarea mediilor și a asociațiilor de apărare a drepturilor omului.

– Organizarea unor relații între organizații de presă din diferite țări care se angajează să scrie despre ziaristii întemnițați.

– Asigurarea unui serviciu "SOS Presse", în colaborare cu American Express, care să dea asistență tehnică pentru orice jurnalist aflat în dificultate.

trebuie să se adapteze schimbărilor din societate

– Berlin 1993

Încadrau pe confratele meu de la "Opinion". S-au dat cîteva ordine și am văzut circa douăzeci de alți indivizi care au sărit în mașini aflate în jurul sediului jurnalului meu. "Unde mergem?" am întrebat. "La poliția judiciară. Șeful vă așteaptă" mi-a răspuns. Dar la poliția judiciară nu ne aștepta nimenei. Am mai stat vreo oră, păzit astfel cu arma înainte de a fi aruncat, în slip, în celula criminalilor obisnuită.

• În ianuarie 1991, Célestin Monga împreună cu mine am fost dată în judecată pentru că am publicat o acuzație deschisă adresată președintelui Paul Biya. Procesul care a urmat a fost detonatorul vastelor mișcări de contestare populară, care încă și astăzi mai zguduie Camerunul.

UNESCO

în schimbare la față

În spațiile hotelului Intercontinental rezervate congresului, alături de prestigioase publicații expuse ("Der Spiegel", "The New York Times", "Libération", "Frankfurter Allgemeine Zeitung", "Courier International", "Journal de Génève", "The European"), un stand întreg era rezervat pentru "Oslobodenje" – cu edițiile speciale consacrate lui de către 38 de publicații din lume, între care și "22".

Conferința de presă a redactorului-șef de la "Oslobodenje" (publicată în nr. 25/1993 al revistei "22") a fost organizată împreună cu cea a lui Federico Mayor, directorul general UNESCO, căruia i-a decernat, cu această ocazie, premiul pentru cea de-a 45-a aniversare a FIEJ, de obicei acordat personalităților de excepție din comunitatea jurnalistică. Înă la numirea lui Federico Mayor, UNESCO a cauționat restrîngerea libertății de informare. Acum participă alături de alte organizații internaționale independente (FIEJ, Freedom Forum, IFJ, Reporters sans frontières) la programe comune: *ajutorul financiar și echipamentul tehnic* necesar pentru supraviețuirea presei independente din Boasnia-Herțegovina (hirtie, camere de luat vederi, casete și programe de televiziune, veste antiglonț pentru jurnaliști, logistică pentru telecomunicații și transmisii prin satelit).

Prin inițiativa UNESCO, au fost organizate întîlniri între intelectuali, ziariști, reprezentanți religioși din fostă Iugoslavie, s-a alcătuit un centru coordonator, s-a creat o rețea de comunicare internațională pentru a dezvolta fluxul de informații. La acțiunile organizate pentru presa africană s-a referit în discursul său și Pius Njave: "Sunt foarte fericit să știu că premiul

special al celei de-a 45-a aniversări a FIEJ va fi atribuit d-lui Federico Mayor, ale căruia eforturi pentru a sprijini dezvoltarea unei prese independente și pluraliste le apreciem în mod deosebit. Exemple edificatoare sunt seminarele de la Windhoek în 1991 și Alma-Ata în 1992. Rezoluțiile sunt bune, dar nu sunt valabile decât puse în practică. Presa africană, deci, mai așteaptă ca Declarația de la Windhoek de acum trei ani să inceteze să mai fie o simplă declarație de intenție și să intre în fază de execuție. Vreau să-i mai spun d-lui Mayor că citadelă pe care vrea să construiască în jurul libertății presei riscă să se spargă pentru că în jurul său gravitează colaboratori ale căror demersuri și discursuri contrariază adesea acțiuni binevenite. E o datorie a noastră să le arătam!".

Presă scrisă pe urmele motocicletei

La această oră (exceptând SUA), presă scrisă se află într-o anumită suferință: descreștere de tiraje, scădere industriei publicitară provocată de recesiune, influența televiziunii asupra tinerilor etc. sunt doar cîteva dintre cauze.

Cathleen Black, președinta Asociației de ziare din America, a observat că interesul pentru presă scrisă descrește pe parcursul a 3 generații: 1. Cei mai fideli cititori sunt cei născuți în anii '20, în a căror perioadă de formare există doar radioul; 2. Cei născuți între '40 și '50 au încă deprinderi de lectură, dar interesul lor se împarte între presă scrisă, radio și televiziune; 3. Cel născuți după 1960, aşadar în epoca televiziunii, par "pierduți". El prezic un viitor neliniștitor presei scrise. Pentru ca noile generații să fie "redomesticite" în favoarea presei scrise se încercă utilizarea unor programe educative (în Anglia, țările nordice etc.) de utilizare a ziarelor în sistemul de învățămînt – aşadar, în școli.

Editorii de ziare nu lansă în discuțiile lor (argumentate cu clipuri video, scheme, cifre etc. și care se învirtează în jurul ideii de reinventare a jurnalului) metafora motocicletei. Și motocicleta (s-a spus) a fost sconsă o vreme din scenă de automobil, la sfîrșitul anilor '60, pentru ca să revină ca instrument sportiv al loisir-ului. N-am putea oare să găsim și noi o strategie nouă și un nou rol pentru ziarele noastre? Cei ce au reușit să-și "reinventeze jurnalele" au trecut prin etape obligatorii: schimbarea machetei, a credo-ului redacțional, a sistemului de paginare, a concepției de marketing, a logisticii, a tehnologiei – toate acestea însemnînd de regulă o profundă restructurare a întreprinderii, reduceri de posturi, schimbări de echipe.

De asemenea, un serviciu de asistență juridică a presei pentru procesele ziariștilor.

– Sustînerea în cazuri de urgență; în perioadele de criză, RSF aduce o corespondență asistență logistică.

3. Sensibilizarea mediilor și a opiniei publice

De asemenea, RSF coordonează, în cooperare cu UNESCO și FIEJ, înrudiri între diferitele publicații care permit relații de asistență și cooperare.

4. Inițiative

– Ziua internațională a libertății presei (3 mai): pentru 1994 se pregătește prima dimensiune internațională a acestei zile, care va fi sărbătorită în peste 30 de țări din Europa, Asia, America.

– Premiul RSF, menit să atragă atenția mediilor asupra situației particulare a presei în țara de origine a laureatului. În 1992, acest premiu a fost atribuit lui Zlatko Dizdarević, director al ziarului Oslobodenje.

– Colocviu pe teme de actualitate legate de problemele presei.

5. Reflexii asupra deontologiei jurnaliștilor

Cînd ziarul a început să cîștige, noul redactor-șef, François Regis Hulin, n-a plătit dividende: a plătit însă personalul bine, i-a acordat o asistență socială bună și a modernizat tehnologia.

Formula pentru care au optat proprietari este originală: dividendele nu sunt luate decât de "societatea civilă", un mod de protecție a ziarului, ce nu poate fi cumpărat de către altcineva. Acest sistem, pe care François Regis Hulin l-a inventat împreună cu avocatul său, a permis ca ziarul să nu poată fi pierdut ori schimbat: redactorul-șef, redactorul-șef adjunct și directorul comercial au fost de acord cu acest sistem, iar salariații, plătiți mai bine decât în servicii similare, sunt foarte mulțumiți.

F.R. Hulin ar fi putut să fie foarte bogat. Dar a preferat să asigure stabilitatea ziarului.

Ouest-France apare în 38 de ediții la Rennes (în 3 regiuni – Bretania, Normandia, Vandea –, în 12 departamente, în orașele și chiar în comune). Ziarul se paginează la Rennes, unde se află rotativa. Prin fax vin pe ordinator cele 380

Carl-Ulrich Meyring: Stire, 1987

O formulă managerială originală:

**ouest
france**

• Ziarul cu cel mai mare tiraj din Franță, OUEST-FRANCE, a fost fondat de Emmanuel Degres du Lou în 1888, sub numele de Ouest-Eclair. El aparținea unei familii de tradiție catolică, cu deschidere spre social. Într-un timp cînd mulți dintre catolici mai erau regașați, Ouest-France, simînd pulsul timpului, a fost un ziar de spirit democratic, social, republican.

Ziarul s-a transmis din tată în fiu; în 1943, fiul fondatorului, secretar general de redacție, a plecat în Rezistență. La întoarcere, în 1944, a preluat ziarul de la colaboraționisti și, în acord cu De Gaulle, au rebotezat Ouest-Eclair – Ouest-France.

de pagini locale care se adaugă celor 20 de pagini comune. Editările au între 5.000 și 50.000 exemplare.

Ouest-France se susține finanțat cu 40% publicitate: în provincie, publicitatea se găsește mai ușor. Are corespondenți în principalele țări – SUA ori China, de pildă.

Pe lîngă cotidianul binecunoscut, trustul respectiv publică mai multe hebdomadare – regionale, locale sau profesionale.

Pagini realizate de GABRIELA ADAMEȘTEANU

H.-R. PATAPIEVICI

Etica indignării

"Păi aș zbiera, doamnă, ca o vacă, nu ca un om! Ailea săt de spus..." (Elisabeta Rizea)

O etică distanță

Marcus Aurelius Verus Caesar a murit dezolat. Dezolat de obosela imperiului, dezolat de inopportunitatea bolii și dezolat de fiul său, Commodus, care deja începușe să se arate josnic și singeros. Incoerențele relatările lui Iulius Capitonius nu-l arată pe Marcus Aurelius exasperat: acest stoic pedant și, uneori, păsălog, renunță, în ultimele sale zile, la orice pedagogie. Pe fiul său, ne relatează Istoria Augustă, "l-a lăsat să facă ce vrea". Acest cuvînt mă impresionează. L-a lăsat să facă ce vrea. Pentru

ze această suveranitate cu neglijență. De ce? Întrucât și-au pierdut respectul față de ei însăși. În concluzie, Caton își oprește copilul de la moarte nu din iubire, ci pentru că îl simte că se va putea acomoda cu lumea lui Caesar. Va putea trăi înseamnă, pentru Caton, este pregătit sufletele pentru servitute. Sinucigindu-se, Caton poartă asupra lumii pe care o părăsește o judecată lipsită de completență: o condamnă. Ceea ce este uluitor (și, pentru noi, atroce) în motivele pentru care Caton îl interzice fiului său să îl urmeze este

că indignarea este un simț, ca și mirosul, vâzul sau pipăitul. Prin indignare noi împăim faptele morale ale lumii (sau ale noastre) și le cintăm dacă sunt bune ori rele. Ceea ce trezește indignare este rău, ceea ce nu trezește este fie bine, fie indiferent. Ansamblul societății umane trăiește în această marjă de indiferență morală, fără de care simțul indignării este neutru. Nu mai puțin, săptămna mea morală ar lăsa o raznă dacă nu a beneficiat de objurgările indignării de mine însumi la fel cum societatea s-ar degrada catastrofal în absența regulatorului etic care este indignarea față de celălalt.

In sumă, am putea spune că indignarea (ca și polițeia de altfel) prezervă acel spațiu al interiorității. Îndeobște numit respectul față de sine. Altfel spus, cheia ei morală este sesizarea a ceea ce degradează sau înjoiese. Prin indignare noi devinem conștienți de lucrurile care ne înjoiesc și de faptele care ne degradează. Firește că, în absența ei, lumea ar deveni amorfă din punct de vedere moral, după cum "amorfă" ar deveni mincarea pentru un om care ar fi incapabil să îl simtă gustul. Vreau să sugerez faptul că omul inapt de indignare este, în ordine morală, asemenei celui căruia i-au fost răzuite papilele gustative (în ordine culinară). Integritatea fizică a ființei sale suferă. Pe omul fără papile îl depistăm prin inspectarea limbii sale cu lupa. Pe omul cu simțul indignării răzuit îl ghicim după absența reacției etice. Lui totuși i se pare întotdeauna OK, se acomodează fără tresărire oricui și la orice, nimic nu i se pare nepotrivit cu demnitatea sa, într-un cuvînt, nimic nu îl degradează. Or, ideea că totul merge și nimic nu este cu adevărat grav, cel puțin în lumea în care am fost născuți, este o consecință a pierderii puterii de a discrimina între bine și rău și adevăr și fals. Absența discernământului, și nu vreo înțelegere specială, este în fapt cea care ne acomodează cu orice. Mă gindesc că în locul unor astfel de oameni a creat Dumnezeu pietrele, să strige pentru ei atunci cînd, lipsindu-le indignarea, aceștia vor tăcea cu aceeași placiditate cu care refuză să ia act de orice (cf. Luca 19, 40).

De ce s-a sinucis Călin Nemeș?

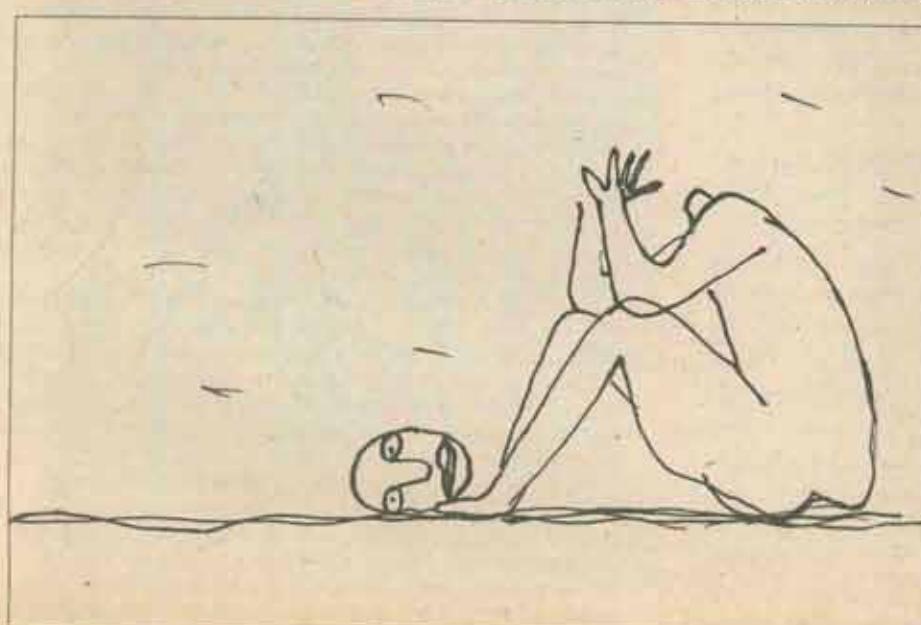
Sinuciderea lui Călin Nemeș m-a zguduit, deși, omenesc vorbind, nu știu aproape nimic despre el. Călin Nemeș s-a instalat trainic în imaginea cîtoră dintre noi prin superb curaj de care a dat dovadă în Decembrie 1989. Extraordinară sa sfidare a morții, ce i-a făcut de ris pe criminalii (români și ei) care totuși au tras, a rezabilitat cu o vigoare demult îngropată într-o mîndrie de a fi român, de care ne-am îmbătat toti, oarecum desfrinat, în acele zile. El bine, acest om brav și generos, și-a luat viața. Firește, falșii înțelepiți vor găsi imediat o rațiune josnică și bîrfitoare, potrivită naturii lor, care să explice tot atât rațiunile dubioase pentru care a fost erou în Decembrie, cit și motivele sordide ale sinuciderii sale, în iulie 1993. Pe aceștia, în chip apotropaic, îl voi rîndui între pingătorii de cadavre și nu voi vorbi despre ei. Rămîne să chestionăm lecția gestului său în lumina eternității, în care Călin Nemeș deja își virise un deget (vorba lui Radu Petrescu).

Mai întîi faptele: ucigașul său din Decembrie a fost avansat în grad, așa cum se cuvine după logica lui Ubu; în raport cu așteptările noastre din acele

xile exalteante, toate (mă refer la toate criteriile de decentă) au evoluat după capriciile unui bîc deopotrivă promiscuu ("însă, ba, totuși suntem niște viermi, bate palma!"), dezgustător și, cum am putut să simt uneori fizic, atroce. Toată chestiunea este: cine e responsabil de acest rău? Atât timp cât răul este făcut de altii, prin constringere și abuz, nimic nu e cu adevărat pierdut: se poate încă reciștiiga solidaritatea comunității, prin orașarea colectivă față de rău. Este ceea ce s-a întîmpliat în Decembrie: Călin Nemeș era pregătit să moră pentru o libertate împilită de el, de care credea că totuși semenii săi au o nevoie vitală și care, odată dobândită, îl va regenera. Ce se întîmplă cînd răul este făcut de aproape toți membrii comunității, iar cei care nu îl fac direct îl aprobă cu entuziasmul sau cu neglijența indiferenței? Atunci cînd agenții răului sunt plebiscitați, cînd răul nu trezește în chip spontan indignare, cînd răul nu trezește nici o reacție, iar sufletul colectiv, cel pentru demnitatea căruia erau gata să moră, se acomodează cu tot, colaborează cu orice și nu cunoaște trezării de conștiință în fața a nimic?

Ei bine, atunci cînd comunitatea nu are reacție față de răul împotriva căruia eroul luptă, cînd, dimpotrivă, se acomodează placid cu revenirea călăilor, atunci este ca și cum ai fi fost uciș de două ori: înțilia dătă, fizic, de tortionari, a doua oară, spiritual, de semenii tăi, a căror memorie nu are ce face cu jertfa ta. Nimeni nu te-a văzut, nimeni nu depune mărturie despre tine (decit, firește, Dumnezeu: dar El lasă această sarcină, pentru oameni, în seamă pietrelor). Pe scurt, să ne imaginăm că Homer socotește mînia lui Ahile timpită, moartea lui Hector prostească, iar rătăcirea lui Ulise patologică: nu va compune, ca urmare, nici un cînt și memoria lui nu va retine nici o mărturie. Ipotetic vorbind, Călin Nemeș să a trezit confruntat cu deriziunea unui Homer care îl trimitea la plimbare. Românii erau deciși să voteze pentru conservarea gratiilor, cu condiția, prompt îndepințită, de a fi vopsite mai "natural". Un om cu un suflet de Caton nu putea asista pasiv la această demisie. Pe scurt, cred că Nemeș s-a omorât din dezgust. Ca și românii de odinioară, românii pot și ei foarte bine trăi într-o lume crapuloasă, lipsită de libertate și avide de porcării. Să descoperi astă după ce erai gata să mori face cît o moarte reiterată. După alegerile de la 20 mai 1990, Petre Tutea, stupefat, a exclamat: "Să faci 13 ani de temniță pentru un popor de idioti... România e un loc viran" (simt nevoie să precizez că, în alt rînd, Tutea a afirmat exact contrariul).

Dincolo de motivațiile de moment, în mijlocul defectiunilor firești ale oricarei vieți, Călin Nemeș a fost lipsit de sprijinul esențial al solidarității noastre. Pe de o parte, respectul pe care îl datorăm eroismului său (adică polițe), pe de altă parte reacția de bun-simț pe care ar fi trebuit să o avem față de perfida resuscitare a lumii pentru dispariția căreia Nemeș a fost gata să moară (i.e., capacitatea de a rezimti indignare). Într-un fel, Călin Nemeș a murit pentru ideea pe care și-o facea despre români. Dar cum? Ca unul care poseda facultatea de a se indigna într-o comunitate de oameni pe care indignarea li scoate din sărite, pentru că le tulbură letargia morală.

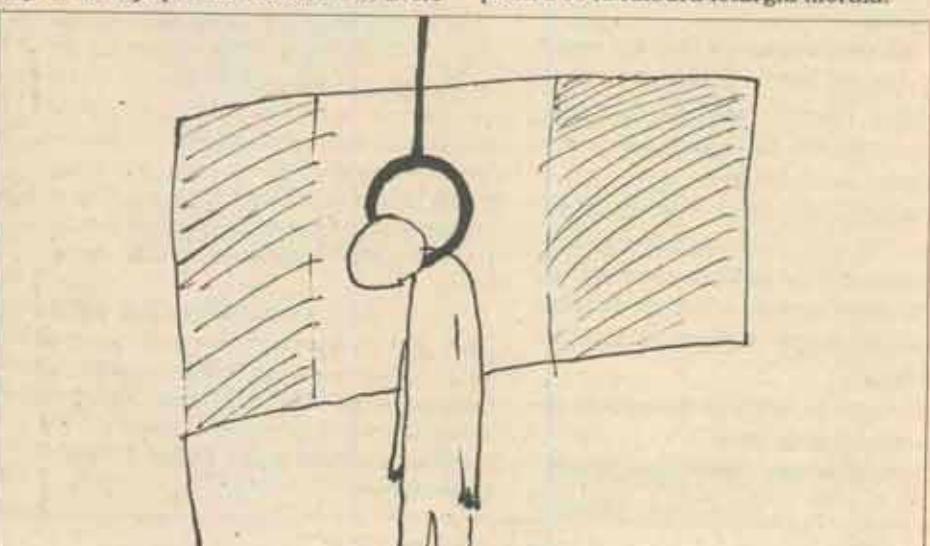
un om al datoriei ascetice și al constrictiilor, aceste cuvinte sunt teribile. Ele îmi evocă, în notă gravă, următoarele versuri de avertisment:

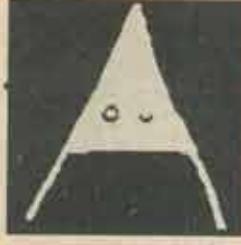
"(...) cu scrofa să nu-ți bată capul,
Cînd va fi să se urce în copac,
Să știi că se urcă!
Oricît ar fi de tinără și de nătingă,
Oricît de bătrînă și de grea,
Să oricît de înalt copacul,
Cînd va fi să se urce,
Să știi că se urcă!"

(Geo Bogza, "Sfaturile bătrînului fermier J.F. Williams către fiul său Tom").

Marcus Aurelius înțelege că destinul fiului său Commodus este să nu mai poată să schimbe și atunci îl lasă în voia lui, iar tatăl, din acea clipă, refuză mincarea și băutura, lăsându-se să moară.

Dacă perfectul Marcus Aurelius a murit dezolat, virtuosul Caton din Utica s-a omorât din dispreț. Să ne reamintim. Caton a luptat împotriva lui Caesar de partea vechilor republicani, care au fost înfrânti. La Utica, în nordul Africii, unde s-a retras pentru o ultimă împotrivire, Caton face dreptate cu amindouă miliiile: îl ajută să plece pe cei care vor să plece și organizează lupta, pentru cei care încă mai au dorință să lupte. Este momentul în care Caton înțelege că, indiferent de rezultatul punctual, lupta, moralmente vorbind, este dinainte pierdută: oamenii pe care Caton îi contemplă în acele zile nu mai voiau decât un singur lucru, să se acomodeze. Și atunci severul Caton hotărâște să se omore. Singur. Fiul său, care îl venea înăuntru, își exprimă dorința să moară împreună cu el. Povestesc toate acestea pentru ratificarea prin care Caton respinge solidaritatea fiului său, ratificarea care, venind de la un tată, mi se pare necrutător. Caton argumentează că dragostea față de republică se întemeiază pe anumite exigențe, pe care vechii romani le aveau, dar pe care cei mai noi fie nu și le mai amintesc, fie au devenit incapabili să le mai guste: exigența libertății față de alții și exigența respectului față de sine. Firește, cine și-a pierdut respectul de sine tolerând cu ușurință înjosirile servitului, fără să i se pară intolerabile sau monstruoase. Acțiunea lui Caesar, susține Caton, merge în sensul anulării libertății, iar românii par dispusi să-și cede-

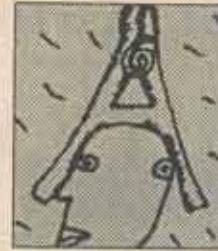
Viața secretă a ACADEMIEI

22

VI

DAN BERINDEI

În apărarea Academiei Române

Revista "22" a ajuns în cel de-al patrulea an de apariție. Editată de Grupul pentru Dialog Social, rostul ei primordial trebuie să fie acela de a întreține un astfel de dialog și de a rezista tentațiilor pozitilor extreme.

În ultima vreme, în paginile revistei și-a făcut loc o rubrică, care tinde să capete un caracter permanent și este intitulată "Viața secretă a Academiei". Interesul pe care oricare om de cultură român trebuie să-l aibă față de Academia Română este firesc, fiind vorba de cel mai înalt forștiințific al țării, cu o vechime de 127 de ani, care are un rol însemnat pe plan național încă de la înființarea ei – ca Parlament cultural al tuturor românilor –, care înmănușchează și consacră valorile spirituale ale națiunii și care, totodată, are în grijă o competență salbă de institutie de cercetare ale celor 14 sectii ale ei. Academia Română este o instituție națională, căreia va trebui să i se restituie toate bunurile sau echivalențul lor pentru a-i se asigura pe plan material existența de sine stătătoare și care, mai ales în această fază de complicată tranziție, trebuie și poate juca o funcție de echilibru național, fără a se angaja politic într-o direcție sau într-alta. Desigur, aceasta nu impiedică pe membrii ei de a desfășura activități politice, dacă le doresc, dar realizându-le în afara Academiei Române, care, ca instituție națională, trebuie să-și păstreze o poziție echidistantă împărțială și să nu se implice politic. După această paranteză, să preciza că este firesc ca și revista "22" să arate interes față de o instituție națională, dar că s-ar impune ca acest interes să nu pornească de la "premisi prestabilite" și nici ca el să fie un lateral negativ.

Academia Română este un organism care a trecut prin încercări și mutații profunde. Îmi amintesc ce aujunsese această instituție spre capătul anului 1989: un mânunchi de membri, majoritatea de vîrstă foarte înaintată, cîțiva funcționari, o instituție despărțită de institutele de care se îngrijise aproape un sfert de veac. Odată cu începutul anului 1990 s-a declanșat un proces de renaștere, contestat și criticat nu în puține rînduri, dar totuși real. La 5 ianuarie 1990, Academia Română număra 33 de membri titulari și 59 de membri corespondenți, iar vîrstă medie a acestor 92 de membri – din care nu mai trăiesc astăzi decât 59 – era de 76 de ani! De la acești 92 de membri s-a ajuns, după alegeri successive, la 169 de membri, rămînd încă vacante 12 locuri. Două treimi din numărul membrilor actuali ai Academiei Române au fost alese în cursul perioadei următoare lunii decembrie 1989. Putine instituții în această țară au trăit o astfel de reînnoire!

Contrașt aserțiunii ce s-a făcut, în Academia Română nu au avut loc și nu au loc numiri, ci alegeri. Oricare electiune a unui nou membru, ori trecere de la treapta de membru corespondent la cea de membru titular, este supusă unor rigori severe: recomandarea unui academician ori în prealabil a unei instituții de profil, în temeiul operei, obținerea a două treimi din voturile Secției (a fost adoptat și votul secret în cadrul Secțiilor), obținerea votului de confirmare a Prezidiului Academiei Române (în prealabil și cel al Biroului Prezidiului) și în sfîrșit obținerea a minimum majorității simple a voturilor adunării generale, exprimate secret. Întreaga operație, care durează practic luni de zile, se face în temeiul existenței unui dosar reflectînd activitatea științifică a respectivului candidat, dosar care este depus spre examinarea membrilor Academiei cu săptămâni înainte de ziua adunării generale. Ar mai trebui adăugat că, urmînd tradiția, au fost aleși, în ultimii trei ani și jumătate, și un număr de membri de onoare români (inclusiv din cei de peste hotare) și străini care au întregit "bucșetul" cărturărilor aleși ca membri activi.

Tot în legătură cu Academia Română, aş vrea să îmi exprim și opinia referitoare la constituirea și activitatea Institutului Român de Studii Internaționale (IRSI), mai ales că am fost citat în revista "22" printre membrii Consiliului său științific. Acest organism a fost creat pe lingă Ministerul Afacerilor Externe, Academia acordînd sprijinul său științific acestei inițiative, în urma căreia a fost constituită și în România o instituție de cercetare similară altor instituții de peste hotare (amintesc, între altele, atât de cunoscutul Institut Francez pentru Relații

Internationale – IFRI), cu menirea de a întreprinde cercetări privind problematica dreptului internațional, a relațiilor internaționale și a istoriei relațiilor internaționale, cercetări care vor putea contribui la înțelesele cel mai larg, național, nesubordonat unor interese de partid unilaterale, și de asemenea la dezvoltarea relațiilor internaționale ale țării.

În lista membrilor Consiliului științific publicată în revista "22" nu au fost cuprinse persoanele care o compun. Au rămas astfel pe dincolo d-na Zoe Dumitrescu-Bușulenga, vicepreședinte al Academiei Române, dl. N.N. Constantinescu, secretar general al aceleiași instituții, și dl. acad. Augustin Buzura, președintele Fundației Culturale Române, care, alături de dl. Teodor Meleşcanu, ministru al Afacerilor Externe, figurează printre membrii de onoare și de asemenea au fost omisi dintre membrii Consiliului: decanul Facultății de Drept din București, dl. conf. dr. Cornelius Bărsan, dl. Paul Cosmovici, membru corespondent al Academiei Române și director al Institutului de Cercetări Juridice, dl. acad. Virgil Căndeș, secretarul general al Asociației Internaționale de Studii Sud-Est Europene, dl. prof. dr. George Marin, prorector al Academiei de Studii Economice. Analizându-se lista completă a acestui consiliu științific, se poate constata că fac parte din el, în afara a cinci persoane reprezentînd cercetătorii care figurează în schema instituției, un număr de diplomiati de carieră, mai mulți membri ai Academiei Române, între care un vicepreședinte, secretarul general și doi reprezentanți ai Secției de Științe Iсторice, directorul Institutului de Cercetări Juridice și cel al Institutului de Economie Mondială, doi conducători de instituții universitare de învățămînt cu preocupări tangente institutului în cauză și redactorul-șef al Magazinului Iстoric, periodic cu activitatea publicistică bogată în domeniul istoriei relațiilor internaționale. Mai adăug, tot în legătură cu IRSI, că "România și politica de alianțe", colocviu organizat în aula Academiei Române, în trecuta lună decembrie, sub îndoiala egidă a Ministerului de Externe și a Academiei Române, a fost o manifestare științifică reușită, după cum și cercetările întreprinse în acest institut merită un interes pozitiv și nu "o preocupare" subînțeleagind: îngrijorările.

Nefindoașnic că Academia Română, ca orice lucru omenesc, reflectă și frâmantă, divergențe, discuții în contradictoriu, ca o dovadă a vieții instituționale libere, dar nu este drept a se vedea și a se căuta numai aspecte de această natură, neglijîndu-se un întreg proces de creștere, o necontentă dorință de reînnoire și real progres, ca și dorință de integrare internațională și mai ales europeană, atât de necesară României.

APEL

Față cu proiectul Prezidiului Academiei Române de modificare a articolului 29 din Statutul Academiei, modificare care vizează numirea directorului unităților de cercetare din subordinea Academiei și, în fapt, ignorarea dreptului cercetătorilor de a-și alege conducerea instituților și de a-și stabili programele de lucru (drept consacrat prin același articol 29), următorii cercetători din Institutul de Matematică București se solidarizează cu Apelul inițiat de instituție și cercetătorii din Iași, publicat în revista "22" (nr. 29 din 29 iulie-4 august 1993; p. 11):

c.p. II dr. Vasile Brințănescu, c.p. II dr. Iustin Coandă, c.p. III dr. Nicolae Buruiană, c.p. I dr. Florian-Horia Vasilescu, c.p. I dr. Nicolae Popa, c.s. Ambrozie Călin-Grigore, c.p. II dr. Radu Iordănescu, c.p. I dr. Lucian Bădescu, c.p. I dr. Horia Ene, c.p. III dr. Eugen Pascu, c.p. III dr. Matei Toma, c.p. III dr. Viorel Văjăitu, c.p. III dr. Cristodor Ionescu, c.p. I dr. Bucur Gh., c.p. III dr. Șerban Bărcănescu, c.p. II dr. Mihnea Colțoiu, c.p. III dr. Tiberiu Spircu, c.p. I dr. Șerban Strătilă, c.p. III dr. Alexandru Zaharia, c.p. III dr. Pașa Gelu, c.p. III dr. Gheorghe Ștefănescu, c.s. Daniel Matei, c.s. Anton Marian, c.s. Mandache Niculae, c.p. III dr. Pascu Mihai, c.p. II dr. Păun Gh., c.s. Hărăguș Mariana.

GABRIEL ANDREESCU

Există mai multe feluri de a apăra o instituție

Articolul scrisoare al d-lui Dan Berindei, echilibrat și distins, pare convingător unui cititor neințiat. Nu cuprinde, așa cum se întimplă într-un alt caz citat în această rubrică, nici dezinformări, nici interpretări aggressive – care se percep imediat și devin astfel semnale de alarmă. Si totuși, textul pe care îl publicăm nu face un serviciu adevăratului. Avem obligația să ne explicăm.

Aș remarcă mai întîi titlul articoului, care sugerează că autorul ia apărarea Academiei în fața interventiilor de la această rubrică. A apăra o instituție se face uneori împotriva vieții ei concrete, în numele spiritului, tradiției sau a unor standarde. Si noi ne simțim, prin lucrările noastre de poziție, apărători ai Academiei, continuind o preocupare pe care cititorii și-o pot amânta încă de la începutul anului 1990.

Dl. Dan Berindei ne amintește că Academia Română a evoluat față de ceea ce era pe vremea lui Ceaușescu. Este indiscutabil, așa cum a evoluat întreaga societate. Dar, ca și în cazul întregii societăți românești, ni se pare normal să fim nemulțumiți nu de faptul că nu ar fi evoluat deloc, ci de faptul de a fi evoluat prea puțin.

"În Academia Română nu au avut loc numiri, ci alegeri". Aveam în vedere, bineînțeles, aspectul informal, nu cel formal al lucrurilor. Alegerile în Academie au fost rezultatul unor influențe al căror substrat politic cu greu se poate eluda. Nu o să mă refer la nenumăratele opțiuni discutabile. Aș fi fost foarte curios însă, ce explicație dă dl. Dan Berindei acceptării în Academie a altor membri fără operă.

Cel mai controversat subiect rămîne însă Institutul Român de Studii Internaționale, și binevoitoarea prezentație pe care autorul o face în articolul său. În legătură cu asta, cititorul are nevoie de cîteva informații în plus.

IRSI a fost creat printre hotărîre specială a guvernului României, dar este prezentat drept un "organism independent de analiză" în domeniul relațiilor internaționale și al dreptului internațional. Este interesant că implicarea MAE în această acțiune are la bază art. 11 din Hotărîrea privind organizarea și funcționarea MAE, care-i permite să subvenționeze, ca intermediar (de la bugetul statului) "instituții neguvernamentale cu preocupări în domeniul relațiilor externe". Organizarea guvernală a unor instituții neguvernamentale ar părea o idee bizară dacă nu am fi văzut cum a funcționat ea, în acești ani, ca un mod de sabotare a societății civile. Trebuie peste asta, ar fi de remarcat implicarea Academiei Române, căreia Hotărîrea amintită îi acordă rol de colaborator al MAE și în alte domenii, cum ar fi îndrumarea centrelor culturale din străinătate. După cum s-a văzut deja, din Consiliul științific fac parte numeroși membri ai Academiei. În acest sens – dar nu numai în acesta – Academia girează, informal, institutul. Si totuși, acțiunea propriu-zisă de lansare a IRSI s-a făcut fără o discuție corespunzătoare, practic în secret. Deși "ceremonia" de deschidere a IRSI s-a desfășurat în sediul Academiei nimeni din Biroul Prezidiului – care este organismul de conducere –, exceptind evident pe dl. Mihai Drăgănescu, nu a știut ce se întimplă. Cum este posibil ca Academia să participe la acțiuni de o asemenea anvergură, prin implicarea activă a președintelui ei și a aceluiași Gheorghe Prisăcaru, fără ca Biroul să fie anunțat? De ce această "preocupare-îngrijorare", și nu aprecieri pozitive – se întrebă dl. Dan Berindei, inventariind cîteva acțiuni științifice ale lui IRSI –, ca și cum ar fi greu de înțeles că intelectuala pe care foști activiști ai cabinetelor lui Ceaușescu o reciștagă în astfel de evenimente să naștere incriminătorilor suspiciuni.

Fără indoială, cîteva cuvinte despre "ceea ce se întimplă pozitiv în cadrul instituțiilor" atunci cînd precupările unor interese "unilaterale negativ" sunt bine venite. Dar, în ciuda tonului "generos" al articoului său, dl. Dan Berindei nu face aici un simplu gest de restabilire a unui echilibru. Echilibrul nu se realizează eludind problemele. Nu este mai puțin adevărat că mai importantă decît dezbaterea problemelor este chiar rezolvarea lor. Iată un domeniu unde dl. Dan Berindei poate aduce noi și cu adevărat bine venite contribuții.

NICOLAE BALOTĂ

scandalul singelui contaminat constituie una din cauzele prăbușirii Partidului Socialist Francez la ultimele alegeri parlamentare • din cauza lui, secretarul general al partidului, Laurent Fabius a fost îndepărtat din comitetul director în urma unei scurte, dar brutale lupte intestine • cînd în 1979-1980 s-a descoperit noua formă a morții (SIDA) medicii și politicienii s-au aratat în fața ei dezarmați, iar opinia publică a fost inclinată să o considere o pedeapsă divină care lovește categorii sociale reprobabile • transmițindu-se prin singe și spermă, SIDA transmite oamenilor o teamă viscerală pentru că viața însăși este astfel pusă în cauză • pe reflexe arhaice de supraviețuire s-au grefat comportamente iraționale: discriminarea și ura față de bolnavi, pedepsirea lor cînd refuzau să fie izolați etc. • unele reacții sociale de protecție luate sub imperiul fricilor tindau să adauge la disperarea bolnavilor suferință în plus provocată de respingerea, abandonarea, disprețul și dezgustul cu care erau tratați •

Singele lasă urme indeleibile: Lady Macbeth o știa prea bine și o spunea în timp ce, frecindu-și mlinile pătate de crimă, rostea cu mintile rătăcite un adevăr profund: "Aici se mai simte miros de singe; toate parfumurile Arabiei nu vor purifica această mină". Scandalul singelui contaminat constituie una dintre cauzele determinante ale derutei și prăbușirii Partidului Socialist Francez la recentele alegeri parlamentare. Secretarul general al acestui partid, Laurent Fabius, care fusese implicat în scandal, a fost îndepărtat de camarazii săi, în urma unei scurte, dar brutale lupte intestine, din comitetul director al partidului. Desigur, nici socialistii n-au fost îndepărtăți de la putere, nici conducătorul lor nu și-a pierdut scaunul doar din pricina acelei tenebroase afaceri a "singelui contaminat". Dar, vîrsat ori contaminat, singele lasă pete de neșters.

Și, evident, petele evocă culpabilitatea, atrag după sine pedeapsa. Dosarul "afacerii singelui contaminat" este în același timp cunoscut în toate filele sale și plin de necunoscute. Să-l răsfoim pe fugă. E vorba, desigur, nu atât de dosarul biologic sau medical al acestei boli, în legătură cu care nu-mi arog nici un fel de competență, cît de cel social. Căci nu avem de-a face doar cu un rău biologic, epidemic, ci cu o adevărată epidemie mondială de reacții sociale. Atunci cînd – în 1979-1980 – lumea civilizată a descoperit în interiorul ei acea nouă formă a morții pe care savanții au denumit-o SIDA, reacția Occidentului a fost totodată tehnic-medicală dar și moral-teologică. Medicii s-au dovedit la început dezarmați în fața acestui sindrom de totală deficiență imunitară. Cît despre opinia publică ce se exprima prin intermediul presei, ea înclina să considere catastrofa ce abia se anunță, într-un mod naiv, pe plan etico-teologic, drept un fel de pedeapsă divină, o fatalitate ce ar lovi îndeosebi unele categorii sociale reprobabile. Dar, totodată, întrucît SIDA începea să aibă asupra indivizilor și a societății un impact tot mai decisiv, acest flagel obliga, îndeosebi pe reprezentanții responsabili ai diferențelor instanțe publice, la luarea unor hotărîri de ordin politic.

Singele este un element, am putea spune un spațiu privilegiat al mitizării. Pînă și secolul nostru, al diverselor demitizări, a recurs nu o dată la mitologia singelui. Proiecții ale unor primitive-violente mituri ale singelui apar în textura ideologilor fasciste. Acel "Mit al secolului XX", în care Alfred Rosenberg găsea justificarea exterminării sistematice a tuturor celor a căror rasă era denunțată ca impură, este un mit al singelui. Dacă mitul purității singelui s-a dovedit generator de crimă, alte proiecții mitice au fost atașate de apariția unei "impurități" a singelui odată cu răspândirea SIDA în lumea civilizată.

Societățile civilizate ale Occidentului erau, la erupția noii epidemii, de multă vreme dezobisnuite de fenomenul epidemic, pe care alte societăți mai "inapoiante" fuseseră mai pricepute să-l înfrunte, să-l gireze. De aceea, erupția aceasta a trezit în oameni, și uneori chiar în cei responsabili, reacții primitive de apărare cu tot prețul și prin toate mijloacele. Pe reflexe arhaice de supraviețuire se grefau comportamente iraționale condamnate de o morală exigentă cum este cea creștină: discriminarea bolnavilor, ura la adresa lor, desemnarea lor unui fel de vindictă publică, pedepsirea lor în cazul că refuzau să fie izolați etc. Unele reacții sociale de protecție luate sub imperiul fricilor tindau să adauge la suferința bolnavilor și la disperarea lor pricinuite de boala altă suferință de ordin social, prin respingerea lor, prin abandonarea lor, prin disprețul și dezgustul cu care erau tratați.

Concomitant cu aceste reacții prin care unii căutau să-și exorcizeze frica, alții (și printre aceștia numeroase personalități din lumea politică) soco-

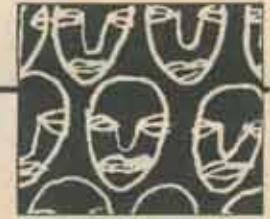
tindu-se deasupra unor asemenea reacții primitive, preferau să adopte o atitudine mai calmă, detasată, mai "igienică". Conștiință că lupta împotriva maladiei este un prim imperativ al sănătății publice, ei s-au concentrat asupra afliției și acordării mijloacelor materiale ca și asupra mobilizării persoanelor în măsură să combată științific flagelul. Statele și colectivitățile publice au făcut astfel certe eforturi în sprijinirea comunității științifice internaționale pentru ca specialistii să ajungă la depistarea virusilor, la fiabilizarea testelor de depistare, la o cunoaștere tot mai profundă a schemelor epidemiologice și, firește, la o descoperire a remedialor, a unei terapeutici. Franța consacră peste 100 milioane franci anual pentru cercetări în acest domeniu; contribuția Marii Britanii este de același ordin, pe cînd Germania și mai ales Statele Unite contribuie cu sume mult mai importante la combaterea flagelului.

A stăvili o epidemie implicită, în primul rînd, o cunoaștere a evoluției sale, deci o localizare a vectorilor care o poartă. Aceasta se traduce pe plan politic, înainte de toate, prin decizii cu privire la impunerea prin constringere, prin lege, a obligativității depistării în sinul populației. Spun în sinul și nu asupra întregii populații, căci o asemenea depistare impusă tuturor a fost și continuă să fie exclusă ca imposibilă. Dar iată că de îndată ce abordăm termenul concret al actelor pe care indivizii sau comunitatea trebuie să le efectueze, la competență științific-tehnică necesară în luarea unor decizii se adaugă, în mod necesar, un nu mai puțin obligatoriu discernămînt etic. În cazul nostru, acest discernămînt trebuie să se aplique

fuzia sanguină este un mijloc frecvent de transmitere a bolii nu s-au luat, în unele țări, toate măsurile necesare pentru ca singele recoltat și apoi dat celor transfuzati să nu fi fost contaminat. Erori din ignoranță s-au făcut pretutindeni. Dacă în Franță guvernării socialiste "afacerea singelui contaminat" a fost mai scandalosă decât în alte țări este pentru că nu numai depistările au fost multă vreme neglijate, ci și tratarea singelui recoltat în vederea transfuziei – pentru a se anihila germenii posibili (după un procedeu introdus mai întâi în Statele Unite) – a fost ignorată cu bună știință, din motive sordid financiare. Rațiunea de stat a refuzat rațiunile umanitare. Numărul mare al victimelor "singelui contaminat" – îndeosebi bolnavii de hemofilia cărora boala lor le impunea transfuzii frecvente și care său trezit seropozitivi și au murit sau vor muri de SIDA – denunță numeroși membri ai aparatului de stat, de la responsabilii institutelor de transfuzie la miniștrii Sănătății din anii 1983-1985, pînă la premierul din acea epocă, Laurent Fabius.

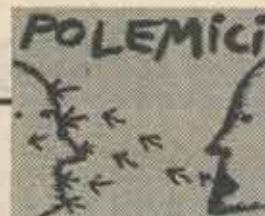
Dacă am redeschis dosarul "singelui contaminat" este pentru că, aşa cum am remarcat, diferențele articulații ale acestui proces pun stringente probleme bioetice și sociale. Asistăm la evoluții seminificative pe planul puterii medicale ca și pe acela al puterii politice în raport cu aceasta. Pînă în ultimele decenii, medicina își fixa aproape exclusiv obiective terapeutice. Azi este pe cale să se producă o extindere a competențelor sale în stăpînirea marilor fenomene ale naturii, fără ca intervenția biologică să fie necesară din motive patologice. "Puterea" medicală, aşa cum se profilează azi, se va exercita îndeosebi în domeniul procreației, al eredității și al sistemului nervos. Dacă în zilele noastre SIDA este o catastrofă în esență căreia se află posibilitatea de a afla ceva despre condiția umană, despre abolirea ca și despre transformarea ei, la fel de probabil, dacă se poate vorbi despre SIDA ca loc al revelării unor adevăruuri, cu atit mai multă tărimurile pe care ni le deschide performanța creațoare a omului anunță mutațiile condiției noastre antropologice, ca și ale constiției umane.

Să revenim însă la relațiile ce nu sunt și nu vor fi întotdeauna pașnice între puterea medicală și cea politică. Etica biomedicală nu privește doar pe cei ce efectuează manipularile genetice și pe cei asupra căror se efectuează acestea. Decenile din urmă au impus responsabilitățile noii oamenilor cetății, ai puterii politice ori mediatică, tocmai prin apariția unor posibilități noi de a uza și abuza de capacitatea lor de a interveni în existența indivizilor și a societății. Dacă în Franță s-a deschis procesul necesar al "singelui contaminat", cu atit mai necesar ar fi deschiderea unui proces pe plan bioetic regimurilor vetero- și neocomuniste care s-au succedat în România postbelică pînă în zilele noastre. Dacă mascarada de proces intentat fostului dictator Ceaușescu, numai un examen serios, o analiză aprofundată a igieniștilor, demografilor, istoricilor și statisticienilor, și, last but not least, a judecătorilor de instrucție ar putea demonstra adevăratul genocid de care se face vinovat sistemul comunist și reprezentanții săi.

la două nivele: întâi, în determinarea grupurilor care trebuie supuse depistării, apoi la nivelul dreptului pe care și-l arogă societatea de a impune depistarea.

Printre grupurile care trebuiau să fie supuse depistării (pe lîngă cele cu un înalt grad de risc al infecției: cei sau cei ce practică prostituția, toxicomanii, militarii trimiși în țări africane etc.) era o categorie care ar fi trebuit să fie examinată de la început: aceea a donatorilor de singe. Or, nu numai că acest examen nu s-a efectuat multă vreme, ci chiar atunci cînd s-a observat că trans-

VICTOR NEUMANN

Cultură și societate

în România interbelică: N. Iorga și M. Eliade sau vechea și noua generație (II)

(Urmare din numărul trecut)

Anii '30 aduc în prim-plan o nouă generație care va afirma incontestabile valori, dar și un radicalism ieșit din comun, lipsit de orice motivație politică rațională și întratul contrar democratiei. Între figurile de vază este și Mircea Eliade; viitorul istoric al religiilor se faceuse deja remarcat prin cărti, articole și prin prestațiile universitare, fiind socotit liderul grupului de tineri intelectuali. Dacă în cazul lui Iorga gesturile și ideile conservative, radicale, și-ar mai putea găsi o justificare în starea de spirit ce domnea în anii de dinaintea actului Unirii, proces politic în care el fusese purtător de standard, în cazul lui Eliade lucrurile se complică (îndeosebi pentru istoricul ideilor și al mentalităților dornic să deschidă evoluția aparent sinuoasă a modelelor de găndire din civilizația românească). Analiza cit mai corectă va necesita un travaliu indelungat, reliefind și fata nevăzută a lucrurilor.

Observația lui Norman Manea, potrivit căreia "cazul" Eliade merită o atenție specială, este bine venită; chiar dacă "opera scriitorului și savantului există într-un domeniu separat de acela al gazetarului militant reacționar al perioadei interbelice"⁷. Ne vom rezuma aici doar la activismul său, respectiv la publicistica sa servind mișcarea legionară pe parcursul unui deceniu și ceva (începând cu 1927), de pe pozițile celui mai admirat dintre tineri: cărturari români ai acelui timp, interogindu-ne totuși: poate fi invocat omul de știință și literatul drept reper sau, mai bine zis, model de găndire al culturii române contemporane, știindu-se că același important nume fusese revendicat ca port-drapel al mișcării extremiste? O întrebare ce o socotim legitimă cătă vreme Eliade nu și-a asumat responsabilitatea prezentei sale deloc negligibile în propaganda fascistă; pe de altă parte, studiul conotațiilor operei sale este abia în inceputuri.

Dacă Nae Ionescu a apreciat drept continuatorul lui N. Iorga și se recunoaște el însuși ca unul dintre elevii săi cei mai "puri", Mircea Eliade e nu mai puțin moștenitorul tipului de reflectie iorghist; mai mult, e marcat de ambele mituri ale antemergătorului său: mitul național de sorginte romantic-encyclopedică și mitul cărturarului. El recunoaște acest liant în mod indirect în postfața la *Roză Vinturilor* de Nae Ionescu: "Nicolae Iorga luminase, cel dintii, această intuție fundamentală a unor virtuți românești, prin care există istoria neamului nostru, și fără de care creația și minciuna și viața zădărnice"; sau și mai clar: "Nu este întîmplător că tocmai în jurul acestor trei discalăi (Iorga, Părvan, Nae Ionescu) s-au adunat tinerii"⁸. Și tot Eliade este unul dintre aceia care susțin ideea de ruptură între generații, dar, ca și Iorga în perioada sămânătoristă, se prevalează de același antioccidentalism. În "Cuvîntul studentesc" din 4 decembrie 1927, sub titlul O generație, el scria: "Ei ar intelege (e vorba de așa-numiți "bătrâni", n.n., V.N.) năruirea lăuntrică, dar mintuirea și înțeleg tot după vechile lor tipare, după vechile sisteme tirite din Apus... N-ăți înțeles încă adevărul că între noi și ei nu există puncte, ci numai zvîrlituri de lânci? Nu trebuie să ne însăjăm de gloria lor, de cărțile și bogățiile lor. Virilitatea noastră va fi pusă la grele incercări – dar va burui. Ei nu pot înțelege nici în ce constă lupta, nici de ce trebuie să învingem. Noi, însă, înțelegem și simțim efectiv toată discontinuitatea spirituală între cele trei generații"⁹. Exagerarea este evidentă. Intenția lui Eliade era de a scoate în evidență meritele tinerilor; parte dintre ei se erijase deja în cunoștința națională. Destui sătăcău să cred că era (este) îndreptățită o asemenea ipostaziere a omului de carte; că civismul poate fi substituit prin meritele cărturărești sau aceste merite să-ți ar confere dreptul să acționezi fără să respectă opiniunea celuilalt. Pornind de la această observație de fond, vom sesiza mai lesne greșeala lui Eliade și a altor intelectuali de atunci și de mai tîrziu. Ideea este de a ne elibera de teoria genialității care ține loc la toate. Spre a înțelege și mai bine, să reluăm un pasaj din eseurile propagandistice ale lui Eliade, mai lămuritor în sensul acelora constatate dea: "Suntem contemporanii norocoșii ai celei mai semnificative prefaceri pe care a cunoscut-o România modernă: făurirea unei noi aristocratii (subl. n., V.N.). Tineretul legionar, odată cu alte miracole realizate prin jertfă, elan și voință creatoare a pus temeliile unei elite românești care și menită să schimbe sensul istoriei acestui neam"¹⁰. Lăsind la o parte formulele pe care (într-o durată mai lungă a istoriei) le regăsim în discursurile național-comunismului din două jumătate a secolului nostru, ideea privind așa-zisa elită care "e menită să schimbe sensul istoriei" cuprinde un dispreț față de ființa umană în general, un tip de ierarhizare permisă în existența a două categorii sociale: stăpini și sclavi. Care nu de aici provine arroganța constantă față de handicapăti, față de tărani, față de romi? Zelea Codreanu avea un punct de vedere identic: "Noua elită românească, ca toate celelalte elite din lume, trebuie să fie bazată pe principiul selecției sociale", rolul ei fiind acela de "a dirija o națiune în conformitate cu legile de viață ale unui popor"¹¹. De unde și conceptul irațional de supunere a mulțimii voinei discretionare a unui individ sau a unui grup de persoane. Această dimensiune malefică propagată prin oamenii de cultură ai secolelor al XIX-lea și al XX-lea a produs adevărate mutilări în cazul diverselor segmente sociale, o anume mentalitate, în care dominanta era (este încă)

supușenia oarbă față de așa-zisul "domn". În sfîrșit, se vede aceasta sub ochii noștri prin atentatul la conștiința persoanei exersat de unii politicieni, de unii jurnaliști, de marea majoritate a categoriilor de funcționari publici.

De ce credea Eliade în legionari, în doctrina lor? Răspunde el însuși la o asemenea întrebare în publicația "Buna Vestire" din 17 decembrie 1937: "Cred în destinul neamului românesc – de aceea cred în biruința mișcării legionare. Un neam care a dovedit uriașe puteri de creație, în toate nivelurile realității, nu poate naufragia la periferia istoriei. Într-o democrație balcanizată și într-o catastrofă civilă. Putine neamuri europene au fost înzestrate de Dumnezeu cu atită virtuță ca neamul românesc... Românii au fost cei mai buni creatori de State din Sud-Estul Europei. Puterea de creație spirituală a neamului nostru stă mărturie în folklor, în arta populară, în sensibilitatea religioasă. Un neam hărăzit cu atită virtuță – biologice, civile, spirituale, poate el pierde fără să-și împlină mara sa misiune istorică? Poate neamul românesc să-și sfîrșească viața în cea mai tristă descompunere pe care ar cunoaște-o istoria, surpat de mizerie și sihiliș, cotropit de evrei și sfîrtecat de străini, demoralizat, trădat, vindut pentru cîteva sute de milioane de lei? Cine nu se îndoiescă de destinul neamului nostru, nu se poate îndoiești de biruința mișcării legionare. Cred în această biruință, pentru că, înainte de toate, cred în biruința duhului creștin. O mișcare izvorită și alimentată de spiritualitatea creștină, o revoluție spirituală care luptă în primul rînd împotriva păcatului și nevredniciei – nu este o mișcare politică. Ea este o revoluție creștină"¹².

Sintagmele reflectă mitul național, persistența stereotipurilor, xenofobia, precum și modalitatea în care intelectualul servea argumente ideologice pe o politică totalitară. Ele reflectă complexele de superioritate ale liderilor politici și culturali, produse-moșteniri ale "învățătorilor" și "apostolilor" naționalismului românesc. Corespondențele în trecut le aflăm în discursurile parlamentare ale lui V.A. Urechia și D.A. Sturdza, în publicistica și în cărțile lui A.C. Popovici și A.C. Cuza, în arbitriul prestațiilor din Camerele legiuitoare, precum și în decenile 5-8 ale veacului nostru. Eliade avea pretensiunea de a nu fi făcut politică, dar acest atașament care poate fi exemplificat cu sute de fraze nu arată altceva decât latura nefastă a domeniului: propaganda ideologică. Viitorul istoric al religiilor debutează pe scena politică profesind o reținere față de spiritul critic (spiritul critic nu ar aduce "nimic", spunea el¹³), o adversitate față de Apus și față de republica europeană a literelor, îmbrățișind, în schimb, două idei: aceea de revoluție și aceea de formare a omului nou. Există în aceste articole, ca și în eseurile mai lungi ale același perioade, o sumă de confuzii și mai ales o pretinsh originalitate care l-ar situa pe el și pe congenerii săi ("alesi") la antipodul vechii generații. În fapt, o anume continuitate, în special în sensul apoloziilor, există. Tragedia apare atunci cind Eliade și congenerii săi merg mai departe vorbind în numele unui fundamentalism creștin-ortodox ce dobindește o structură teroristă și respinge orice formă de civilizație modernă¹⁴. Toate acestea nu vor să însemne o etichetare, o generalizare, mai ales că spiritul critic supraviețuise; la fel și deschiderile spre lume – erau vîi și funcționale în cazul altor cărturari. Exemplul lui Lovinescu și al grupului influențat de orientarea sa este cea mai bună dovadă. Nenorocirea apare atunci cind vedem că o cultură precum cea română, sub presiunile invocate mai sus, este debarcată dinspre direcția națională spre cea mistică, irațională, susținând ori creind totalitarismele de dreapta și de stinga. Contrastul dintre jurnalismul din tineretă lui Eliade și opera sa de mai tîrziu, accentuat și de atmosfera cosmopolită a universităților occidentale unde a profesat și a devenit o celebritate, fac și mai legitimă întrebarea privind modelele de găndire în cultura română. Înță pentru ce doar o analiză onestă și critică a vietii lui Eliade, în întregime ei, ne-ar oferi răspunsuri cit de cit importante în ordinea fizionomiei culturii și civilizației românești de ieri și de astăzi.

NOTE

⁷) Norman Manea, Mircea Eliade, fascismul și soarta nefericită a României în "22", nr. 8/1992.

⁸) Mircea Eliade, *Și un cuviat al editorului*, la Nae Ionescu, *Roză Vinturilor*, București, 1990, pp. 427-429.

⁹) Idem, O generație, în "Cuvîntul studentesc", an IV, nr. 2 din 4 decembrie 1927.

¹⁰) Idem, Noua aristocrație legionară, în "Vremea", an XI, nr. 522 din 23 ianuarie 1938.

¹¹) Vezi dezbaterea organizată în paginile revistei "Dialog" între Stelian Bălănescu și Ion Solacolă sub titlul: *Puncte de vedere sau despre inconsistența miturilor: cazul mișcării legionare*, nr. 142/146, 1993.

¹²) Mircea Eliade, De ce cred în biruința mișcării legionare, în "Buna Vestire", an I, nr. 244 din 17 decembrie 1937.

¹³) Idem, O generație...

¹⁴) Norman Manea, Mircea Eliade, fascismul și soarta nefericită a României, "22", nr. 7/1992.

În așteptarea unor solide lucrări de referință

Victor Neumann vorbește despre o "publicistică în favoarea mișcării legionare destășurată timp de 11 ani". Alți autori (I.P. Culianu) indică o "alunecare" a lui Mircea Eliade pe teritoriul legionar care a durat 3 ani – 3-4-5 articole "într-adevăratenante". Modul în care se face contestarea lui Mircea Eliade ca "model al culturii române" prin cîteva citate și prin afirmații categorice, dar nelămuritoare încă, în absența unor solide lucrări de referință asupra contextului interbelic, riscă să reamintească (măcar celor ce îl au trăit) procedura sumară din anii '50, cînd personalitățile culturii române erau măsurate pe patul procurării al luptei de clasă. Cred că pînă cînd o cercetare nepărtinitoră nu va defrișa decenile 3-4-5, teritoriul bîntuite de intuneric și mult mai legate între ele decît apără la prima vedere, a face "dezvăluin" privind numai un mecanism de deturare a culturii române de la ideile democrației riscă să provoace noi frustrări și noi traume. Dar celălăt mecanism, care a funcționat mai ales în decenile următoare, ai căror responsabili – de o incomparabil mai scăzută anvergură intelectuală: Leonte Răduț, Silviu Brucan, Valter Roman, A. Toma, Sorin Toma, Mihai Roller, I. Vitner și-a.m.d. – au fost nu numai doctrinari, ci și executanți cominterniști?

GABRIELA ADAMEȘTEANU

Către
Redactorul Revistei
The New Republic

Dragă domnule,

În Jurnalul său, Amintiri, Mircea Eliade scria despre diferendele sale cu unii dintre intelectualii naționaliști români din jurul lui, spunind că la vîrstă de douăzeci de ani el "luptă încă împotriva mai multor dificultăți și ispite, a căror istorie o va scrie mai tîrziu". N-a făcut-o niciodată. Istoria nu va fi blindă cu el din cauza acestui păcat.

Si totuși, Eliade poate să fi avut propria sa calitate de răscumpărare a păcatelor sale de tinerete, dintre care unele sunt descrise de Norman Manea în paginile revistei dvs. De pildă, căutarea strălucită și sofisticată a lui Eliade pentru găsirea arhetipurilor experiențelor umane. Această lucrare reprezintă o repudiere eloventă a tuturor impulsurilor șovine.

Apoi mai este și Eliade omul, pe care l-am cunoscut foarte bine în ultimele două decenii: cald, înțelept, interesat de toate subiectele, detăsat, pînă la punctul de a fi naiv, de problemele partizane și politice, irevocabil de tolerant așa cum numai marii cărturari stiu să fie.

Mai era de asemenea (cu riscul de a părea auto-interesat, dar nu pot face altfel) prefața lui Eliade la carteaua mea Notes From the Other Side of Night. A fost singura prefață pe care a acceptat vreodată să o scrie. Notes... este o schiță autobiografică a odiseii familiei mele din România, inclusiv povestea celor care au murit în Holocaust: ea relatează despre ce s-a întîmpliat altor evrei din România și din Transilvania în timpul celui de-al II-lea război mondial, bazată pe datele furnizate de Hannah Arendt, citind de asemenea învinuirile bine cunoscute, legitim de aspre, rostite de ea. Eliade cunoștea perfect de bine implicatiile puternicului său sprijini acordat cărtii mele. În prefață el scoate în evidență că Notes... se referă la "evenimente și personaje" care ilustrează "înspăimîntarea banalitate" a răului, menționată de Hannah Arendt. El apreciază de asemenea menționarea "acelor puțini la număr care au reușit să rămână adevărați oameni pînă la capăt, sfidind pericolul", care îl au ajutat pe evrei cu riscul propriu lor persoane. El încheie afirmind că este de acord cu aprecierea cărtii că "nu există nimic banal în bunătate".

Doamna Eliade mi-a spus ulterior că prefața a creat o profundă indignare printre unii români din exil. Dar el nu a repudiat-o niciodată și nici n-a regretat că a scris-o. Fără îndoială că el ar fi vrut să se numere printre cei care nu s-au lăsat ispititi și care n-au comis erori nici chiar în tinerete. Probabil că el nu și-a iertat-o niciodată și că ar fi vrut să fie perfect – au existat multe indicații ale unui asemenea impuls la el. Dar înainte de a pronunța o apreciere finală asupra unei ființe omenesti este de datoria noastră să acordăm toată atenția întregului spectru al faptelor sale. Căci multe sunt căile de îspășire.

A dvs.
JULIANA GERAN PILON
6 august 1991

Text primit de la Juliană Geran Pilon după discuțiile legate de publicarea articolului "Culpa fericită" de Norman Manea în Revista "22"

SORIN ANTOHI

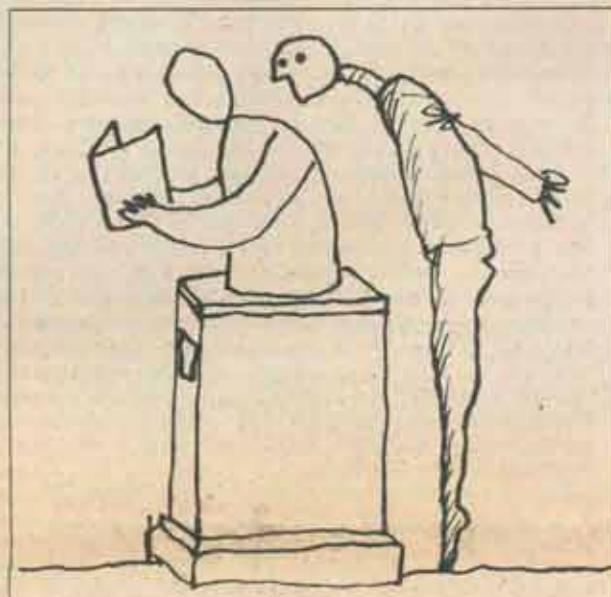
Pentru cine scrie Adrian Marino?

Opera substanțială și provocatoare a lui Adrian Marino poate fascina pe analistul cultural român: urmează consecvent un program formulat de timpuriu, participă – prin problematică, tratare și circulație – la un dinamism universal (în orice caz, la unul european), depășește închiderea metafizică și obișnuită. Astfel, dacă ne oprim la ultima sa carte, *Biografia ideii de literatură*, vol. 2 (Cluj, Editura Dacia, 1992, 359 pp.), vom observa că autorul își ține promisiunile din primul volum, apărut în 1991 și consacrat epocilor de la Antichitate la Baroc. Noul volum tratează despre secolul Luminilor și secolul XIX, pregătindu-ne pentru încheierea acestui ambicios proiect printr-o carte dedicată ideii de literatură în secolul nostru. Programul d-lui Marino era însă mai vechi: *Comparativisme et théorie de la littérature*, apărută în 1988 la P.U.F., dar elaborată împreună cu Etienne ou le comparativisme militant (Gallimard, 1982), anunță o biografie esențială a ideii de literatură. În economia sistemului teoretic elaborat de Adrian Marino, *Biografia ideii de literatură* recuperează aspectele istorice ale literarității, după ce cărțile deja menționate expusese sălineamentele reconstrucției comparativismului ca teorie a literaturii (descriind o literatură "metafizică", "reziduu general, teoretic, sistematic, transitoriu, al tuturor literaturilor"), iar *Hermeneutica ideii de literatură* (Ed. Dacia, 1987) recuperase ansamblul sensurilor abstractive ale ideii de literatură.

Nu e aici locul pentru a examina îndeaproape contribuția lui Adrian Marino la știința literaturii și la filozofia culturii, dar aș vrea să relev cîteva detalii cu oarecare tîcă pentru contextul cultural autohton. Sistemul comparativismului utopic imaginat de d-l. Marino (am propus eu însumi calificativul "utopic", argumentîndu-l într-un studiu din 1988) este prima teorie completă a literaturii dată la Paris de un român după Mihail Dragomirescu, iar teoria sa comparativistă a literaturii reprezintă una dintre cele mai coerente consecințe ale epistemei comparatiste și o depășire a crizei comparativismului tradițional. Generația de eminenti teoreticieni de origine română ai literaturii și culturii care s-a impus în ultimul deceniu (Virgil Nemoianu, Toma Pavel, Matei Călinescu, Mihai Spărișosu) s-a lansat în exil, participând natural la evoluția lumii academice – mai ales americane –, prin urmare a fost mai puțin inclinat să ofere sisteme, rămînd să expună, mai în spiritul timpului și locului, teorii extrem de incitante cu precauțiile unor aplicații punctuale. Datorită interiorizării

regulilor jocului universitar și editorial, chiar cei mai cuprinzători autori din seria tocmai evocată au produs excelente cărți, dar nu au persistat în elaborarea unui sistem în formă clasică: Nemoianu se apropie poate cel mai mult de sistem cu teoria secundarului, dar nu cred că are în vedere și alte lucrări în care să-aplice sistematic; aceeași senzație mi-au făcut-o și *Fictional Worlds*, de Toma Pavel, sau *Dionysus Reborn*, de Mihai Spărișosu; ultima carte a lui Matei Călinescu este mai curînd o colecție de eseuri profunde pe subiecte conexe, nu expunerea unui sistem.

Așadar, Adrian Marino pare condamnat la unicitate. Stînd în relativă izolare față de lumea noastră literară, evitînd rolul de arbiter elegantiarum și preferînd construcția, d-l. Marino a fost totuși marcat de

tribulațiile minore ale "Republiei literelor" autohtone – pe care uneori le-a comentat cu un sarcasm și cu o expresivitate uimitoare, în corespondență și publicistică, atunci cînd crucialul cultural părăsea convențiile eruditiei –, inclusiv prin asumarea giganticului, hasdeianului său proiect. Era o formă practică de a ieși din blestemul tinguielor, improvizărilor și imposiților, pentru a edifica un exemplu de normalitate academică, chiar dacă acest exemplu venea de la cineva prea puțin tolerat de instituțiile noastre academice mutante (după ce a fost asistentul lui G. Călinescu, de care îl despart, între altele, paisprezece ani de

închisoare politică și domiciliu obligatoriu, d-l. Marino nu a mai revenit la catedră). Și, desigur, era o modalitate de a polemiza cu o lume nedemnă de foiletoniști semidocți și de șefnoase genii carpatine lipsite de instrucție și vocație. Cuimea e că Adrian Marino, spre deosebire de alții, nu s-a oprit la proiectul hasdeian, ci, îată, îl și realizează. Poate chiar din acest motiv, precum și din pricina lipsei totale de predispoziție pentru pactul tacit al lumii noastre literare (îți spun că ești genial, îmi spui că săn genial), autorul *Biografiei ideii de literatură* nu este popular, deși are și el un grup de admiratori. Dintre aceștia din urmă, se poate spera că unii își dau osteneala să-l și citească.

Fiindcă aici e problema cea mare a cărților d-lui Marino: își găsesc greu cititorii. Este adevarat, autorul nu face gesturi retorice de *captatio benevolentiae*: ultimele sale cărți sunt deosebit de sobre, sever strucțurate, mai puțin calofile chiar decît opurile frântușești menționate, în care mici artificii ironice, paranteze aproape coloquiale sunt scrise în delicioasa limbă fără inhibiții a intelectualilor parizieni. În cărțile acesteia extrem de docte, incredibil de bine documentate, d-l. Marino pare că impune cititorului său ideal o asceză. În fond, așa scrie un ideolog (în sensul originar propus de Destutt de Tracy, care năzuia spre o "știință a ideilor"); sau, pentru a lăua un exemplu mai apropiat, nici Arthur O. Lovejoy nu era obsedat de stil; sau încă, nici corifeii de la *Annales*, atunci cînd începuseră neuitatele lor exerciții de semantică istorică, nu păreau preocupati de grăția literară.

Dar, față de cei evocați mai înainte și față de alții asemenea, d-l. Marino are un dezavantaj major: el publică într-o țară în care instituția universitară e în mare suferință de o jumătate de secol. Dacă treburile noastre academice (începînd chiar cu Academia noastră fascinată de spelling) ar decurge cum se cuvine, ne-am putea imagina mai mulți studenți în Litere care ar primi de la profesorii lor, în diverse universități – și, slavă Domnului, avem universități în toate tîrgurile, ba încep să mă tem de dispariția deosebirilor dintre sat și oraș! –, liste de lecturi obligatorii ori recomandate. Acești studenți ar căuta într-un scop profesional cărți ca aceleia scrise de Adrian Marino, iar nu din pura sete de cunoaștere care naște diletanți (unii chiar atașanți: Bouvard și Péuchet), ar vorbi de ele la examene sau în primele lor articole și comunicări, în primele lor lucrări de seminar. Profesorii și cercetătorii ar polemiza cu d-l. Marino, discutîndu-l foarte tehnic, amendîndu-l și, probabil, mintuindu-l de frisoanele irepresibile ale vanității (prefetele sale sunt adesea patetice în încercarea de a stabili un dialog profesional cu o breaslă care, în marea sa majoritate, îl ignoră sau îl expediază în cîteva cuvinte auzite de la alții).

Salutînd acest caz exemplar de rigoare academică într-o lume alergică la rigoare, nu pot decît să sper că fantasmele de mai sus vor fi cîndva să mai fie fantasme.

• EDITURA ENCICLOPEDICĂ • EDITURA ENCICLOPEDICĂ •

Mircea Ionnițiu Amintiri și reflecții

219 pag., 700 lei

Românii, asemenea tuturor națiunilor din estul Europei, săn obligați să-și reinvețe istoria. Și cine ne-o poate dezvălu mai bine decît un martor ocular? Mircea Ionnițiu, secretarul particular la Regelui Mihai, punctează prin mărturii sale directe cîteva dintre tragicile evenimente ale anilor '40 prin care a trecut poporul român.

Însoțit de un "Cuvînt înainte" semnat chiar de Regele Mihai, volumul-document este o nouă dovedă "că nu putem scrie istoria după placul nostru", ci numai și numai cu un adînc respect pentru adevăr.

Mitologia nordică.

Mituri și legende

213 pag., 450 lei

Urmînd acel "ragnarök" fundamental al mitologilor germanice în care universul traversează ciclic ipostazele creației ale destrucției și renașterii, *Mitologia nordică* se constituie într-o antologie de mituri și legende reprezentativă pentru spiritualitatea țărilor nordice, alese și repovestite de Elena Maria Moroan.

Mituri ale creației, mituri ale unei vîrste de aur, o fabuloasă lume a începuturilor de o gingășă și profundă poezie, susținută de o delicată ilustrație, semnată de Constantin Mara.

Peter F. Drucker

Inovația și sistemul antreprenorial

190 pag., 690 lei

Elaborată de una dintre autoritățile recunoscute în domeniul managementului, lucrarea oferă agenților economici principii, practici și soluții privind strategia deciziei.

Prin exemple concrete din activitatea marilor firme comerciale și industriale din SUA, Franța, Marea Britanie, Japonia etc., autorul demonstrează importanța capacitații managerilor în adoptarea deciziilor, a spiritului inovator și a flexibilității în organizare și conducere, în vederea atingerii scopului final: maximizarea beneficiului firmei.

Prin valoarea și interesul pe care l-a susținut, lucrarea s-a constituit într-un best-seller în SUA.

Dicționar de sinonime

570 pag., 2.000 lei

Alături de "Dicționarul general al limbii române" și "Dicționarul de antonime", Editura Enciclopedică vă pună la îndemnă un nou și absolut necesar instrument de lucru: *Dicționarul de sinonime* semnat de Luiza Seche, Mircea Seche și Irina Preda.

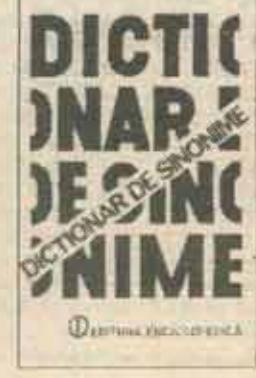
• dicționarul se adresează tuturor categoriilor de vorbitori de limbă română, cu precădere elevilor, studentilor, profesorilor

• relațiile sinonimice privesc mai ales limba română contemporană, cu achiziții de ultimă oră din toate domeniile

• cuprinde 30.000 cuvinte-titlu, această bogată informație fiind prezentată în mod accesibil

• pentru cuvintele polisemantice s-au folosit contexte ilustrative

• sinonimia constituie farmecul unei limbi; frumusețea limbii române, "limbă ce-o vorbește Dumnezeu", cum se spune în popor, constă în imensa ei bogăție sinonimică

S. DAMIAN

Foamea de superlative II

• nimeni nu se revoltă că Alexandru George stabilește diferențe trecute prea repede cu vederea între oponenții regimului și disidenți • acționând în interiorul sistemului, disidenții mizează pe conceptul de consecvență, cerind autorităților să îndeplinească dispozițiile enunțate de lege • oponentul contestă în bloc sistemul, de aceea înfruntă un risc extrem • lui Alexandru George îl displice disidenția și admirația cu care ea a fost întâmpinată • în acceptația sa, disidenții au fost odrasile răsfățate ale regimului, care au recurs la rebellune pe o portiune limitată • astfel ajunge Alexandru George să afirme că poliția lui Ceaușescu a excelat prin rafinament intelectual • lui nu i-ar fi trecut prin minte să adere la conspirația disidenților • nu numai disidenții, ci și postul de radio "Europa liberă", și exilul sănătății dojenite • singurul om integrat se consideră a fi el însuși •

(Urmare din numărul trecut)

Să luăm însă lucrurile sistematic. La început totul pare în ordine, se reiau pe scurt în articol rezultatele unor explorări anterioare. Subscriu din convingere la ideile din introducere legate de perioada dintre cele două războaie și apoi de dictatura antonesciană. În formulări laconice, aproape abrupte, se schițează sforțarea mișcării liberales în acord cu Regele de a menține structurile democratice și motivele abandonării lor mai tîrziu din pricina unor modificări în raportul de forțe pe plan extern, gresita opțiunea alăturată de Hitler și impotriva statelor occidentale.

Nimeni nu se revoltă pentru faptul că Alexandru George dorește să stabilească niște diferențe prea repede trecute cu vederea, de obicei, bunăoară cele între oponenți ai regimului și disidenți, stăruind asupra naturii mai puțin radicale a celor din urmă, care actionează din interiorul sistemului, aprobindu-l în esență, fără să și propună o negare a bazelor lui. În critica lor zgombatoasă, ei mizează pe conceptul de consecvență, cerind autorităților să îndeplinească tocmai dispozițiile enunțate de lege. De subliniat în tot textul este elogiu adus oponentilor. Deși se pot manifesta mai estompat, cu mai puțină rezonanță și vîlvă, ei proclamă o despărțire de regim fără compromisuri, fără puncte de tangență. Să și dezvăluie programul implică pentru un oponent un risc extrem, căci el contestă în bloc sistemul și abia imprejurări exceptionale îi permit deconspirarea. În acest fel este lăudată mișcarea de rezistență a poporului român, tăcută, răbdătoare, cu aspecte inselătoare de umilitate. Multimea a ieșit în stradă într-un avint dramatic abia cînd jertfa de sine îngăduia și victoria.

Plecind de la aceste idei, autorul nu mai are apoi răgazul să discordeze lînt, precăut, obiectiv, ca de atîta ori altădată. Pe neașteptat, lămuririle pierd din limpezime și îi impresionează că, în rationamentele sale, autorului îl fugă pămintul de sub picioare. Oricât se silește să avanseze cu ipotezele, perioada ultimelor decenii, care se apropie și de actualitate, rămine nedescrisă, o enigmă ce sfidează spiritul său detectiv, învingător net în încercări de odinioară. În schimb, el își destăinuie brutal aprehensiunile, trăind o mare satisfacție cînd poate persifla ceea ce cei din jur sănătății mai degrabă inclinații să aplaudă. Este doar impulsul de a provoca? Sau o ambie de a demonstra că e atotuncoscător, că poate dezlegă cu aceeași dexteritate secretele politicii planetare cum a procedat cu perioadele evoluției literare? Complicate fenomene de stratificare a forțelor în incășare pe

plan mondial sănătății reduse la două-trei propoziții irevocabile, cu aerul dezinvolt și sigur al unui strateg de cafenea. Asistăm la un spectacol bizar, cititorul înregistrează seria de calificative depreciative avizările de-a valma într-o stare de artag.

Evident, disidența îl displice criticului, nu pricpe admirăția cu care a fost întâmpinată. Nu prea deslușește semne de cutesanță reală într-un act comis în genere cu acoperire de sus. ("Nu puteai să faci disidență decât dacă aveai spatele asigurat.") Chiar așa sănătății petrecă lucrurile! Ulterior concede că "n-a fost o mascaradă", dar imaginea furtunii într-un pahar cu apă rămine ca o concluzie. Acești pseudoeroi

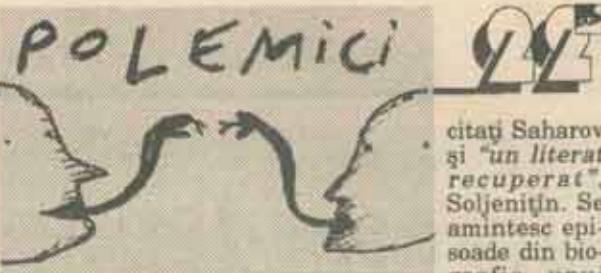

cu "micile gesturi irreverențioase" au fost odrasile răsfățate ale regimului, care au recurs la o rebellune pe o portiune limitată, fără îndrăznea de a contesta sistemul în esență sa. Contemplată de la altitudine, disidența apare ca un joc de copii, acceptat de stăpînirea deosebită nu incomodează, îl îngăduie să reacționeze experimentat, uneori o manevreză chiar din umbără. ("Un mod intelligent de a limita efectele disidenței în ultimii ani ai puterii comuniste a fost că autoritățile au lăsat-o să existe, au controlat-o și în unele puncte au dirijat-o.") Aspră judecata! Cum a fost răspunsă oficială? "A fost deosebit de blindă, nuanțată și în cele din urmă foarte intelligentă." Să ne ținem o clipă răsuflarea. Aceste note eminente le capătă poliția lui Ceaușescu, care ar fi excelat prin rafinament intelectual. Nu mai stii ce să crezi. Despre el personalul Alexandru George spune că nu i-a trecut prin minte să adere la conspirația disidenților (dădea un răspuns invariabil la întrebări în acest sens: "Ce, eram împătit?"). Cei care au urmat istoria diavolului și au ridicat glasul au intrat în cursă, n-au obținut în realitate nimic, dar nici n-au riscat, fiind dinaintea toleranță și protejați în scurta lor escapadă. Astfel, în goana condeialului, anii de zbumecum, de persecuție și de refuz al umilității pe care i-a trăit Paul Goma, apoi Dorin Tudoran, Mircea Dinescu și Ana Blandiana sunt socotiti un timp al aberației și al imbecilității. Cu ce drept folosește autorul un ton atât de categoric și de disprețitor?

In Germania, în toamna anului 1989, s-a prezentat un film televizat cu titlul: "Poetul și Dictatorul". Cu Mircea Dinescu direct nu se putea vorbi, era arătată strada interzisă pentru circulație, și pe coloana sonoră se auzeau, într-o frumoasă traducere de Werner Söllner, versurile sale superbe de răfuială cu barbarie. Ziarul "Frankfurter Allgemeine", cel mai influent în spațiul german, a publicat de două sau de trei ori pe săptămână poezii de Dinescu, ceea ce era o inițiativă încă nerepetată în practica presei cotidiene. În octombrie 1989 am fost de față la o întrevedere cu un trimis al poetului la Heidelberg într-un restaurant. Reprezentantul gazetei a declarat cu solemnitate că pentru publicul german el nu este numai un bărbat de o înaltă atitudine civică, dar și un poet de excepție.

În această înfruntare cu tiranul nu se știa cine va fi cîștagător, poetul își sacrifică familia, sănătatea, poate viața, într-o ciocnire inegală și era privit în afara hotarelor României ca un simbol al demnității unui popor. Ceea ce uită criticul pur și simplu este că lupta se duce împotriva unui despot paranoic, uneori apt să se supună logicii, ocolind represiunea singeroasă ca să nu incite Occidentalul, alteori bîntuit de furii și sentimente vindicative.

Alexandru George întocmește și o listă a disidenților famosi, îi ia cam peste picior, voind să sublinieze miza măruntă a incășării. Din Rusia sănă-

citat Saharov și "un literat recuperat", Soljenitîn. Se amintesc episodice din biografie unui

romancier care ajunsese mai întâi un privilegiat al ofișialităților, pare-se că a portretizat chiar autorul "Arhipelagului Gulag". E posibilă însă o mai radicală respingere a sistemului decât acea colectivă a ororilor săvîrsite de aparatul de detenție? Cînd s-a tipărit "O zi din viața lui Ivan Denisovici", Soljenitîn avea acasă ascunsă în sertar alte manuscrise incendiare care nu admiteau nici o împăcare cu puternicii zilei. E de notat și împrejurarea că, în cazul disidenților, un rol au jucat și intermediarii, ca poetul Tvardovski, protectorul lui Soljenitîn, oameni care beneficiau parțial de încrederea autorităților și sprijineau o opozitie legală pînă la marginile îngăduite.

N-are rost însă să răstorn punct cu punct interpretarea lui Alexandru George, el nu lucrează de astă dată cu rigoare, amestecă etapele, urmărind pe orice cale discreditarea disidenților. Survine, vîdit în-decență, și o întrebare legată de șansole de supraviețuire. I se pare curios că rebelii n-au plătit cu viață. Astfel era înainte. ("În timp ce un Esenin sau Mandelshtam au dispărut practic vorbind exterminati în condiții misterioase.") Exemplul sănătății destul de anapoda. (Nu s-a sinucis Esenin?) Crede Alexandru George că suferința disidenților n-a fost reală și acută, că n-a pierit nimeni în bucurile Securității? Descalificarea continuă cu afirmații jignitoare: "acte de rebelliune - cele ale lui D. Mazilu și Dan Deșliu în cazul ultimului, acțiunea fiind condusă cu o totală lipsă de inteligență". Mai departe: "În anii '70 disidența era un gest de neghiozie, fără nici un efect". Spre final, disprețul crește nimicitor, pregătinând un fel de încheiere a societăților. Cine au fost luptătorii de paradă? Autoritățile au reușit să le dovedească insignifianta ("scriitori de mîna a două, indivizi certați cu morală, însă pasibili de judecată oricărui tribunal din lume sau de internare în clinici psihiatriche, cu toată justificarea medicală"). Nici postul "Europa liberă" nu scăpa de muștrului său, și apoi, pentru a nu umbria cu jumătății de măsură, întreg exilul își primește portița de dojană zdrobitorie: "Emigrăția română, care rămine și pentru trecut o temă de meditații mai curind lamentabilă, a compromis prin greșita sau rău intenționată ei situațure problemei României în ultimele decenii". O dispoziție moartă îl impinge pe Alexandru George să se războiască fără alegorie cu toată lumea, aducind una după alta acuzații teribile, lipsite de concretizare și de minimă argumentare.

Nu mă pot opri, deci, la fiecare pas să culeg de jos săgețile aruncate în dreapta și în stînga. Despre momentele de grandoare și despre limitele reale ale disidenței se vor efectua în viitor cercetări meticuloase. În această perspectivă, însă, textul lui Alexandru George nu oferă deloc o bază sigură, prea mare e harababura care s-a născut din atită muniție risipită încojo și încoace, ca și cum ar fi fost de dus pînă la capăt numădecît și o rivalitate personală. De unde vine această patimă a demolării? Să încerc să deslușesc o pricină posibilă. Tot mai mult presupun că ținta străduințelor este, în ultimă instanță, paradoxal, o rezabilitare, autorul vrea să evidențieze o sforțare neîntreruptă, fără larmă, de profunzime, sforțarea celui care refuză de la primele tentative și pînă la afișîș orice colaborare cu sistemul, acceptînd conștiencie și dezavantajele acestui soi de clandestinitate într-o epocă neprielnică (anonimat aproape total, modestă subordonare în ierarhia socială, amînarea adevăratei replici). Un asemenea om integrat se consideră și fi el însuși fiindcă n-a facut compromisuri și cine cunoaște cariera de critic a lui Alexandru George îl conferă mereu depline. Nimic nu-l-a putut împinge să abdice de la independența spiritului, plătind un preț al mindriei ca să conserve măcar un spațiu redus de etalare a personalității.

Pentru preamărirea unei conduite este însă neapărat nevoie de discreditarea în paralel a altieia, o discreditare condusă cu neascunsă voluptate pînă la pulverizare? Dedesubtul întregii demonstrații stă probabil și un orgoliu rănit, exasperat de durata așteptării, greu de satisfăcut fără împingerea în ridicol a concurenților bănuți. Această porning spre desființare nemiloasă și ca un bandaj pe răni căpătate în trecut. Are loc, negreșit, o restabilire de valori în folosul modului de oponență descris mai sus. Nici un epitet magulitor nu e de prisos în această revenire spre normal. Căci e cucerită o dublă victorie! O dată prin repunerea în drepturi a autorului însuși, participant direct în acțiunea de recuperare, recunoscut ca prezență de prim rang și a două oară prin lauda adusă colectivității căreia îl aparține pînă la contopire. S-au emis de nenumărate ori aprecieri de desconsiderare, invitate și din neînțelegerea firii poporului român, pomenindu-se ofensatori de pasivitate, enormă răbdare, lipsă de putere explozivă. Ce surpriză vor avea comentatorii superficiali cînd vor afla că falsă umilitate a pregătit în umbără clipă lovitură de grătie, cea dată tocmai cu eficacitate maximă. Atenție, însă! Ceva pare că se pierde în mișcarea de translajie de la autor la colectivitate, ceva apărăt înainte cu îndrîjire primatul obiectivității.

(Continuare în numărul viitor)

Editura ALL
Calea Victoriei 120

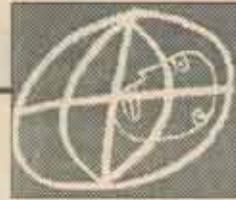
Tel: 650.44.20; 312.41.40 Fax: 312.34.07

Dictionar de macroeconomie
Angelica Băcescu și Marius Băcescu

Definind elementele de bază ale macroeconomiei, dictionarul este organizat după metoda modernă a lexicografiei tematice. Este o lucrare utilă atât elevilor de liceu și studentilor, cât și profesorilor și managerilor, cadrelor de conducere din diferite domenii, în care întîlnim noțiuni de strictă actualitate privind tranziția la economia de piață, legi și modele economice contemporane.

Compendiu de histologie
Ion Gherman

O prezentare clară și concisă a unor noțiuni minuțios ierarhizate privind structura internă a tesuturilor și organelor, continind planșe cu figuri demonstrative, un mic dictionar explicativ, îndrumător pentru lucrări practice și un index alfabetic, fac din această lucrare un manual de neînsit din biblioteca viitorului medic.

Albania

Probleme privind minoritățile naționale

Minoritatea greacă consideră că ar fi fost mai protejată dacă ar fi putut fi reprezentată de un partid al său

Am avut sansa ca vara aceasta, între 28 iunie și 10 iulie, să mă aflu în Albania. Cunoștințele pe care le aveam despre regiune erau minime și provineau din rapoartele mai multor organizații neguvernamentale, printre care Federația Internațională Helsinki pentru Drepturile Omului, Helsinki Watch, Comitetul Olandez Helsinki. Despre minoritatea greacă și problemele ei nu știam mai nimic, iar rapoartele pe care le studiasem fie nu trataseră această problemă, fie considerau că "tensiunile etnice atât de puternice în regiune par să nu fie problematice în Albania, care, prin comparație, este mult mai omogenă" (Raport Helsinki Watch, 30 noiembrie 1992). Și la acea dată lucrurile chiar așa stăteau. Nu existau tensiuni în interiorul populației, între greci și albanezi, deși o anumită animozitate între minoritatea greacă și guvern se făcea simțită. Ea era determinată de cererile nesatisfăcute ale comunității grecești privind existența școlilor în limba greacă, protecția constituțională pentru autonomia culturală, ca și faptul că Parlamentul a interzis existența partidelor politice create pe criterii etnice, și astfel Omonia, partidul minorității grecești, a fost exclus din forul legislativ. A fost creat un nou partid, Uniunea pentru Drepturile Omului, care a cîștigat un număr mic de locuri la ultimele alegeri. De fapt, e ca un joc, pentru că se stie că acest partid este constituit în exclusivitate din greci, dar pentru că nu naționalitatea este criteriu de apartenență se consideră că cerința legii este îndeplinită. Minoritatea greacă însă, consideră că ar fi fost mai protejată dacă ar fi putut fi reprezentată de un partid al său, recunoscut ca atare, și nu să fie obligată să recurgă la asemenea subterfugii. În același timp și guvernări, cind se referă la Uniunea pentru Drepturile Omului, o definesc ca fiind partidul minorității grecești. De ce a fost nevoie de crearea unui asemenea joc, în locul unui limbaj deschis, tolerant, cu atit mai de dorit într-o democrație căreia abia i se pun, timid, bazele, e greu de înțeles. Exemplele care urmează arată că a fost vorba de o greșală. Și, din nefericire, nu singura. Lipsa unui comportament democratic, refuzul unui dialog pot determina transformarea unor stări tensionale în adevărate conflicte cu implicații nu doar în interiorul țării, ci în întreaga zonă geografică, iar cind zona aceea se numește Balcani știm că pericolul devine ușor realitate.

Situatia din Albania e complexă. Tara a fost condusă de un regim comunist de o severitate unică în Europa. Aici ateismul nu a fost doar un scop, ci chiar o realitate. Practicile religioase au fost interzise, moscheile, bisericile ortodoxe și catolice inchise, rezistența catolicilor din nord (în cadrul familiilor) fiind exceptia care a confirmat regula, acceptată de societatea albaneză, unde, doar dacă vorbeai despre religie, riscau ani grei de închisoare. Așa au crescut generațiile care astăzi sunt în căutarea unei identități religioase și care nu știu ce să aleagă, pentru că nici islamismul, nici creștinismul, ortodox sau catolic, nu le spun nimic.

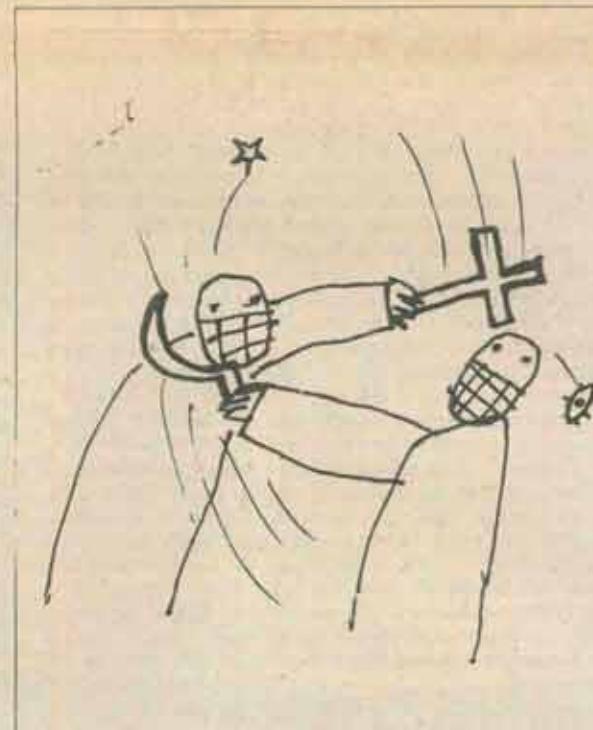
Asemănătoare a fost situația minorităților naționale. Pînă și sintagma era interzisă. De departe, minoritatea greacă era cea mai numerosă. Este însă imposibil de apreciat în procente cât reprezintă ea astăzi, pentru că ultimul recensămînt datează dinaintea celui de-al doilea război mondial, iar mutațiile care au avut loc după aceea sunt greu de apreciat. Nu se stie că și-au pierdut această identitate, că și-au regăsit-o în ultimii doi ani și că pretind că aparțin acestei naționalități, inclusiv tradițiilor culturale și religioase, urmărind de fapt evenuale avantaje. Potrivit guvernului de la Tirana numărul grecilor din Albania ar fi de 50.000, în vreme ce potrivit aprecierilor guvernului din Atena, numărul lor este de aproximativ 400.000. Ar mai fi de adăugat că minoritatea greacă este în totalitate creștin-ortodoxă. Pentru ea, afirmarea identității naționale este indisolubil

legată de regăsirea și practicarea ritului creștin specific. Și pentru că într-o stare întreprindere este nevoie de preot, iar aceștia nu pot să se formeze peste noapte, a existat o înțelegere ca Biserica ortodoxă din Grecia să ajute la reconstrucția Bisericii ortodoxe albaneze, inclusiv prin trimiterea de preot pentru o perioadă de timp. Tot astfel, deși unele cereri privind înființarea de școli cu limba de predare greacă nu sunt socotite exagerate, s-a acceptat plecarea în Grecia, în vara aceasta, a unui număr de 600 profesori aparținând minoritatii grecești, pentru un curs intensiv. Este de reținut că invitația a fost făcută pentru toți în nume personal prin intermediul societății culturale Omonia, fără ca Ministerul Educației să fie măcar înștiințat. Cu toate că și-a exprimat nemulțumirea pentru ceea ce s-a considerat a fi o lipsă de respect față de guvernul albanez, acesta a apelat la toleranță și înțelepciune, acceptind inițiativa guvernului grec.

Unui comportament abuziv al guvernului albanez i s-a dat o interpretare tendențioasă

Si totuși, în mai puțin de o lună, în această vară fierbinte, limbajul și comportamentul atit al oficialilor albanezi, cit și al celor din Grecia s-a schimbat, acțiunile în forță și declarațiile agresive lăud locul relațiilor binevoitoare de pînă atunci.

Ce s-a întâmplat? Printre preotii trimisi de Biserica ortodoxă greacă era și Dhimitrios Maidhenios, cu numele religios Christostomas. Acestea a vorbit, în biserică, enoriașilor săi despre apartenența lor la Grecia, le-a arătat chiar și unele hărți. Guvernul albanez a reacționat prompt și de o manieră ilegală, punând activitatea preotului în legătură cu afirmațiile anterioare ale extremiștilor

greci și pretențiile lor teritoriale în Albania. În seara zilei de 24 iunie 1993, la orele 23, trei polițiști s-au prezentat la preot acasă și i-au cerut să-i însoțească, având ordinul să-l conducă pînă la graniță. Dat fiind că nu aveau nici un document în acest sens, preotul a apelat la consulul grec din Gjirokastra, iar acesta a obținut de la șeful poliției o amintare a executării ordinului pînă la două zile. În dimineața zilei de 25 iunie, tot fără nici un document scris care să justifice expulzarea, dar cu motivarea unor neregularități privind viza de sedere a preotului în Albania (datorată existenței celor două nume, laic și religios), ordinul a fost îndeplinit de o manieră dacă nu brutală, cel puțin necivilizată.

Preotului grec nu i s-a adus acuzația că ar fi incitat la separatism, ci i s-a reproșat că în biserică, în loc să se ocupe de propovăduirea credinței,

a ținut prelegeri despre istoria acelor meleaguri. A fost imposibil să conving numeroase persoane pe care le-am întîlnit (în calitatea mea de reprezentantă a Federației Internaționale Helsinki) – guvernamentali, activiști de drepturile omului, foști detinuți politici – că libertatea de expresie include dreptul de a vorbi despre istoria unui popor și, deoarece acest lucru s-a făcut în biserică, nu privește guvernul albanez, ci este numai problema bisericii. Dar, cu excepția celor din guvern, toți reprezentanții partidelor politice și ai organizațiilor neguvernamentale au fost de acord că maniera în care s-a procedat la expulzare a fost abuzivă și că, indiferent că de vinovată ar fi o persoană, regulile trebuie respectate.

Ulterior grecii au continuat. După patru zile comunitatea ortodoxă din Gjirokastra, greci și albanezi împreună, a hotărît organizarea unei demonstrații pașnice, în semn de protest față de felul în care s-a produs expulzarea preotului grec. Au anunțat poliția locală despre intenția lor, dar, surprinzător, aceasta a răspuns că nu poate da o asemenea incuviințare. Ortodocșii din zonă au considerat, pe bună dreptate, că nu au nevoie de o incuviințare pentru a putea demonstra, dreptul acesta fiindu-le recunoscut de legislația albaneză și, în ziua de 30 iunie, manifestația a avut loc fără nici un incident. În același timp însă, poliția a organizat barajă în jurul orașului, la o distanță de circa 6 km, interzicînd categoric pătrunderea vreunei persoane în oraș, indiferent dacă era sau nu implicată în demonstrație. S-au produs și incidente, cîteva persoane au fost violente, altele au fost reținute la poliție mai multe ore, iar cum locuitorii din imprejurimi care doreau să vină în oraș erau greci, iată, s-a născut o problemă privind minoritatea greacă, ale cărei drepturi au fost încălcate. În același timp, pentru ca greșeala aceasta să nu fie singulară, la punctul de frontieră Kakavia, mai mulți jurnaliști greci nu au fost lăsați să pătrundă în Albania și să relateze despre demonstrație. Concluzia guvernului grec? Albania nu respectă drepturile minorității. Un comportament realmente abuziv, cel al guvernului albanez, a fost rapid sanctionat dindu-i-se o interpretare tendențioasă, pentru că nu era vorba de o acțiune împotriva minorității grecești, ci de un comportament nedemocratic "în general".

Expulzarea albanezilor de către guvernul grec a fost o reacție arbitrară

La rîndul său, guvernul grec nu s-a lăsat mai prejos în a reacționa arbitrar și a decis expulzarea colectivă a mai multor zeci de mii de albanezi care se aflau pe teritoriul Greciei de peste un an de zile, fără viză, dar care fuseseră acceptați în mod tacit. Este de precizat că se purta să discută în legătură cu retrimiterea albanezilor aflată ilegal pe teritoriul Greciei și chiar se și întreprinse să unele măsuri în acest sens. Dar la cererea președintelui Albaniei acțiunea se sistase, iar reluarea ei, în forță, după expulzarea preotului grec a fost, evident, un răspuns pe cît de ilegal (expulzările colective sunt interzise, iar Grecia a semnat Protocolul nr. 7 al Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului, referitor la procedura de expulzare), pe atit de agresiv. Guvernul de la Atena s-a prefăcut a nu da crezare tuturor informațiilor cu privire la comportamentul brutal al soldaților și al polițiștilor greci față de refugiații albanezi și plingerilor acestora din urmă că au fost jefuiți de tot ce agonisiră în cîteva luni de muncă.

Îată cum au apărut neînțelegerile între cele două guverne, iar declaratiile ulterioare, în loc să încearcă să găsească unei soluții, dimpotrivă, au devenit tot mai agresive. La mijlocul lunii iulie guvernul grec "și-a exprimat îngrijorarea" pentru că drepturile minorității grecești nu sunt respectate în Albania, iar guvernării albanezi și-au exprimat convicția că se află în față unei adevărate conspirații sirbo-grecești (prin intermediul Bisericii ortodoxe) îndreptate împotriva statului albanez!

Mai mult decît atit, la ora actuală, în loc să se facă eforturi pentru dialog, președintele Albaniei, Sali Berisha, vorbește de intenția Serbiei și a Greciei de a avea o granită comună, intenție eşuată ca urmare a prezentei trupelor americană, și pledează în favoarea implicării americanilor, ca singurii în măsură să asigure calmul și echilibrul în zonă! Astăzi în timp ce la granita dintre Albania și Macedonia se raportează aproape zilnic împuşcarea unor cetățeni albanezi, aflați atit pe teritoriul Macedoniei cit și pe cel al Albaniei, iar țările care participă la această istorie au frontiere cu statele implicate în războiul civil din zona fostei Iugoslavii.